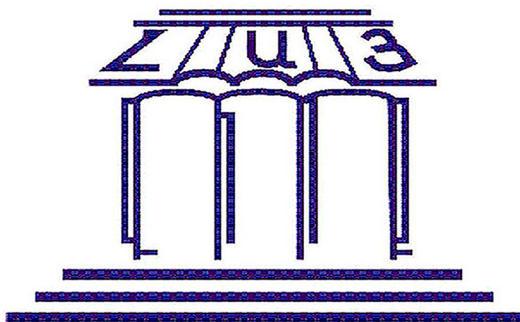

Հայկական գիտահետազոտական հանգույց Armenian Research & Academic Repository

Սույն աշխատանքն արտոնագրված է «Մտեղծագործական համայնքներ
ոչ առևտրային իրավասություն 3.0» արտոնագրով

**This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial
3.0 Unported (CC BY-NC 3.0) license.**

Դու կարող ես.

պատճենել և տարածել նյութը ցանկացած ձևաչափով կամ կրիչով
ձևափոխել կամ օգտագործել առկա նյութը ստեղծելու համար նորը

You are free to:

Share — copy and redistribute the material in any medium or format

Adapt — remix, transform, and build upon the material

3976

Պրոֆեսորներ բոլոր յեղբուհի, միացե՛ք

Ն. Ի. ԲՈՒԽԱՐԻՆ

ԼԵՆԻՆԻԶՄԸ

ՅԵՎ

ԿՈՒԼՏՈՒՐԱԿԱՆ
ՀԵՂԱՓՈԽՈՒԹՅԱՆ
Պ Ր Ո Ր Լ Ե Մ Ը

3K7

բ-95

ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

Հ.Կ.(Բ)Կ. ՅԵՐԵՎԱՆԻ ԿՈՄԻՏԵՅԻ ԱԳԻՏ-ՊՐՈՊ ԲԱԺՆԻ

ՅԵՐԵՎԱՆ — 1928

5 JUN 2005

3K7

Պրոֆեսորներ բոլոր յեղերենի, միացում 2009

Բ-95

Ն. Ի. ԲՈՒԽԱՐԻՆ

ԺԵԺ

1007
33913

ԼԵՆԻՆԻԶՄԸ ՅԵՎ ԿՈՒԼՏՈՒՐԱԿԱՆ
ՋԵՂԱՓՈԽՈՒԹՅԱՆ ՊՐՈԲԼԵՄԸ

3200 158

ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

Հ.Կ.(Բ)Կ. ՅԵՐԵՎԱՆԻ ԿՈՄԻՏԵՅԻ ԱԳԻՏ-ՊՐՈՊ ԲԱԺՆԻ

ՅԵՐԵՎԱՆ — 1928

11 MAR 2013

3976

ՏՊԱՐԱՆ ՀԵՐՄԵՍ
ՀՐԱՏԱՐԱԿՉՈՒԹՅԱՆ,
ՄԱՐՔՍԻ ՓՈՂ. № 29
ԳՐԱՌԵՊ. 590Բ
ՏԻՐԱԺ 1000.

4875-88

ԼԵՆԻՆԻԶՄԸ ՅԵՎ ԿՈՒՆՏՈՒՐԱԿԱՆ ՀԵՂԱՓՈԽՈՒ- ԹՅԱՆ ՊՐՈՌԲԼԵՄԸ

(ՀԱՌ ԱՐՏԱՍԱՆՎԱԾ ՄՈՍԿՎԱՅՈՒՄ ԼԵՆԻՆԻ
ՀԻՇԱՏԱԿԻՆ ՆՎԻՐՎԱԾ ՍԳԱՆԱՆԴԵՍՈՒՄ)

Ընկերներ.

Յես կուղիյի այսորվա սգանխատում խոսել մի-
այն մի նյութի՝ Լենինի զմի և կուլտուրա-
չան հեղափոխության մասին:

Յես այդ նյութին հմ վերցնում այն պատճառով,
վոր ներկայումս այդ հարցը կենտրոնական, ամենա-
զլխավոր պրոբլեմներից մեկն է, վոր կանգնած է խոր-
հրդային Միության և մեր կուսակցության առջև:
Մեր մեծ ուսուցչին լավագույն հարգանքը մատուցած
կլինենք, յեթե մենք նրա՝ մեզանից հեռացած մեր այդ
առաջնորդի հիշատակին նվիրված որին, կրկին ու
կրկին զիմենք նրան, վորպեսզի կրկին ու կրկին
ուժ քաղենք այն ուսմունքից, վոր թողել է մեզ
Վլադիմիր Իլյիչը: Վորովհետև մեր խնդիրն է՝ «փոխել
աշխարհը» — մի խնդիր, վոր տեսականորեն ձևակեր-
պել և զիտական կոմունիզմի հանճարել հիմնադիր
Մարքսը: Մենք ստիպված ենք պայքարել միանգա-
մայն բացառիկ ղեկարությունների դեմ և հաղթահա-
րել նրանց, մենք ստիպված ենք ապրել և պայքարել,
շրջապատված լինելով կապիտալիստական աշխարհով:
Դա մի հակառակորդ է, վորը փաստորեն մեզ մահու և
կյանքի պատերազմ է հայտարարել: Դա զորեղ թշնա-

մի յի, վորն արդեն ղինված և մինչև ատամները և ղինվում և ավելի ու ավելի: Ներկայումս դարգահում են բուրժուական-կապիտալիստական գիտությունն ու տեխնիկան և կապիտալիստական աշխատանքի կադամակերպությունը: Մերիաներով կատարվող և ստանդարտային արտադրությունը, ելեկտրիֆիկացիան, միջաբե տեխնիկական նորագույն գյուտերը, հեղուկ ածուխը, դադի բարելավված արտադրությունը և ոգտագործումը, արհեստական նրբաթելի արտադրությունը, վոր դնալով ավելի մեծ տեղ և զբաղում կապիտալիստական արդյունաբերության մեջ և վորը կարելի չի կառավարական մոգական գավազանի մի շարժումով վերածել պայթուցիկ նյութերի արտադրության, վերջապես ուսգմ. մեծամեծ գյուտերը, ինքնաշարժ մոտորն, գետնի յերեսին, ջրի տակ, ջրի վրա և ոգի մեջ—այս ամենը նշանակում և կապիտալիզմի տեխնիկական այնպիսի մի «վերասարքավորում», վորի ոգնությամբ մեր կապիտալիստական հաշտապարզն ավելի խորն և նստում իր գահին: Պատերազմի՝ շրջանի և հետպատերազմյան ճգնաժամերը խորը, արյունահոս վերքեր հասցրին նրան:

Այդ ճգնաժամը դեռ չի վերացված, հորիզոնի վրա ուրվագծվում են նոր կատաստրոֆների նախանշանները: Սակայն, առայժմ, դեռևս չվերացված ճգնաժամի շրջաններում մեր հակառակորդը դեռ ամբողջում և իր ուժի և զորության հիմնական կենտրոններում: Մենք պետք և ամենայն հատկություններով և արհեստներով, մեր մենք դեռ մրցակցության մեջ ենք առկալին զորեղ այդ իմպերիալիստական հակառակորդի հետ: Վնչ մի բողի, վնչ մի վարկյան մենք չպետք և

աչքաթող անենք այդ պարագան: Մեզ վիճակված և դեռ յերկար ժամանակ ապրել իմպերիալիստական տեսերների կազմած շրջադժի ներսում: Մեզ վիճակված և տեսական պայքար մղել բուրժուական հակահեղափոխության այդ «սարագան դաշինքի դեմ», վորը չի ուղում և չի կարող մեզ հանդիսա թողնել, վորովհետև մեր հանգիստը, մեր շինարարությունը, մեր խաղաղ աշխատանքը, մեր վերելքը խախտում են իմպերիալիստական թագավորությունների հանդիստը, Այդ և պատճառը, վոր մեր շինարարությունը և այն խնդիրները, վոր մենք լուծում ենք յերկրի ներսում, այնքան սերտորեն շաղկապված են միջազգային «մեծ» քաղաքականության հարցերի հետ և իրականում անբաժանելի յեն այդ հարցերից:

Մեր հակառակորդը պայքարում և մեր դեմ բողր տեսակի դնքերով, մեր հակառակորդը պայքարում և մեր դեմ նաև դադախարախոսական ճակատում: Այդ վերջին ճակատի ամենակարևոր դնքերից մեկն և չաքաշահության յենթարկել մեր տեխնիկական-տնտեսական հետամնացությունը, մեր անկուլտուրականությունը, մեր գետևս չվերացած չքավորությունը: Իմպերիալիզմի բողր պարագլուխները և նրա գովերգուները, կառուցվող սոցիալիզմի բողր թշնամիները, պրոլետարական յերկաթի դիկտատուրայի բողր ատոնները, սոցիալ-դեմոկրատիայի բողր ցինկները, մանր-բուրժուազիայի բողր մողրյալները, սկիպտիզիզմով և տարակուսանքներով բողր տատապողները և մեր կործանման մասին կկացողները, — բողրը չաքաշահության են յենթարկում մեր հետամնացությունը: Պայքահեղ թիվում կանգնած են միջազգային կապի-

տալիզմի բաղմամբորձ պարագլուխները, իսկ շղթայեմյուս ծայրին՝ մեր ամեն կարգի բարեկամամթշնամիները», վորոնք ավանդ, հաճախ իրենց զինքները փոխեն առնում սոցիալիզմի բացարձակ թշնամիների գաղափարախոսական զինանոցից: Հաճախ կարելի չե տեսնել, թե ինչպես կապիտալի այս կամ այն կատաղած գաղափարախոսը և գործարարը, վոչ առանց կեղծ պաթոսի, բարբառում և, թե բայլեիկները «մեծ ժանտախտ են», ասիական մի մեծ հիվանդություն, վոր սպառնում և Յիվրոպա խուժել: Աղմկարարները գարշելի ձայներով նրանք ազադակում են, թե բայլեիզմը «կործանում և բերում բովանդակ քաղաքակրթությանը և կուլտուրային»:

Իմպերիալիստական՝ առանձնապես տաքարյուն, առանձնապես յեռանդուն, և առանձնապես կեղծավարաղմկարարներից մի քանիսը, առաջին հերթին կայսերական Ռուսաստանի «մտքերի իշխողները», անցնելով կենդանաբանական մոլեղնության բոլոր սահմանները՝ այնքան հեռու յեն գնում, վոր Խորհրդային իշխանությունը «Դեկլի» թագավորության մարմնացումն են համարում, «գրիվապետություն»:

Այսպես և զրում հակահեղափոխական չարությամբ շիկացած աղնալակտության յերգիչ քաղաքացի՝ Բերդյայիվը: Մեր սոցիալիստական հակառակորդները՝ լավագույն սրտակցության գործադրության արժանի յեռանդով տարածում են այն չարախինգ առասպելը, իբր թե մենք կիսաասիական մի յերկրում, վոր հին դարերից ի վեր ընտելացած և արեւելյան տիպի բռնապետության, ստեղծել ենք մի այնպիսի իրավակարգ, վորը մաղաչափ անգամ չի զանազան-

վում Խորտի և Մուսսուլինի ստեղծած իրավակարգից: (Փակագծում նկատեմ. յերբ տրոցկիստական ոսպողիցիայից մի քանի ջահելներ մեզ հայհոյելով՝ ֆաշիստ են անվանում, նրանք այդ թունավորված զենքը փոխ են առնում իրենց սոցիալ-դեմոկրատական համախոհներից): Բովանդակ սոցիալ-դեմոկրատիան պնդում և, թե մենք, բայլեիկներս, սոցիալիզմ կառուցելու ցնորական գործի յենք ձեռք դարկել,— մի գործ, վոր պահանջում և զանգվածների մեծ կուլտուրականություն և այդ պատճառով մեր բոլոր «ձեռնարկումները»՝ կանխավ անխուսափելի կրախի յեն դատապարտված, ինչքան ևլ մենք պատեպատ ընկնենք և ինչպիսի դեղեկակազույն լոզունգներ ևլ վոր հնարենք:

Ճակատագրի պատմական մեծ գրքում նախագծված և մեր կործանումը, վորովհետե մենք իբր թե պատմության յերկաթե որենքների զեմ ենք գնացել: Յեւ մեր կուսակցությունից հեռացած ոսպողիցիան բեկորները նույն այդ գծով են ընթանում, յերբ պնդում են, թե մեր կործանումը,— յեթե միայն մեզ չփրկի Արեմայան Յիվրոպայում բռնկված մի պայթյուն և այնտեղի պրոլետարիատի իշխանությունը— գրեթե «կանխորոշված և»: Այսպես, սեղմելով տարբեր ստեղծանքներ, մարդիկ միեռնույն մեղեդին են նվագում:

Բնորոշ և այն փաստը, վոր հետամնացության, անկուլտուրականության պատճառաբանությունը միմիայն մեր՝ ԽՍՀՄ բայլեիկներիս զեմն և, վոր բերվում և, յերբ մեր հեղափոխությունը մի հանջություն մյուսի հետևից և հասնում և մի հաղթանակ մյուսի հետևից և տանում:

Չափազանց բնորոշ և այն բանը, վորը, որինակ,

նույն այդ պատճառներով թյուր չափ ու շատ առաջ բերում էին ընդհանրապես բանվորական կոմունիստական շարժման հակառակորդները, վորոնք քննադատում էին կոմունիզմի բուն նպատակը, «ապացուցելով», թե վոչ մի լավ բան չի կարող իրականացնել անկուլտուրական դասակարգը, ճնշված դասակարգը, պարիաների դասակարգը, վորն ընդունակ է միայն կործանելու սանձաբձակ անկուլ վայրենի տարերքը և վորը, անխուսափելիորեն, հառաքակությանը հետ կղարձնի, համարյա դեպի նախապատմական ժամանակները: Բնորոշ է այն բանը, վոր մինչևիսկ կոմունիստական շարժման կիսաբարեկամները կոմունիզմի ծագման հենց սկզբից, վոչ մեկ և վոչ ել յերկու անգամ են սարսափով նահանջել նրանցից, վորոնց յերբեմն հենց իրենք են կանչել վորպես արդի կապիտալիստական քաղաքականության ակտերից փրկիչներ: Այնպիսի մի խոշոր անձնավորություն, այնպիսի մի մեծ բանաստեղծ, վորպիսին Հայնեն է,—մի մարդ, վորին Մարքսն իր «բարեկամն» և կոչել և վորն իսկապես ամենարարեկամական մտերիմ հարաբերությունների մեջ և յեղել գիտական սոցիալիզմի հիմնադիրն հետ,—կոմունիստների և կոմունիզմի մասին հետևյալն է գրել իր մահից քիչ առաջ (1854 թ.).

«Վոչ ինձ հաղթահարում է գեղարվեստագետի և գիտնականի ներքին յերկյուղը, յերբ մենք տեսնում ենք, վոր կոմունիզմի հաղթությամբ սպառնալիքի տակ են գրվում ամբողջ մեր արդի քաղաքակրթությունը, դժվարությամբ ձեռք բերված այնքան դարերի նվաճումները, մեր նախորդները ամենաազնիվ աշխատանքների պատգները»:

Յեւ հաջորդ, 1855 թ. Մարքսի այդ բարեկամը, Գերմանիայի հեղափոխական բանաստեղծը, գերմանական հասարակայնության ամենարմատական անձնան վորություններից մեկը, իր մահվան գրեթե շնամբին կոմունիստներին և կոմունիզմին մասին գրում է.

«Յերկյուղով ու սարսափով եմ յես մտածում այն պահի մասին, յերբ այդ մռայլ պատկերացումներն իշխանության գլուխ կանցնեն: Իրենց կոշտացած ձեռքերով նրանք անխնա ջարդ ու փշուր կանեն գեղեցկության մարմարյա արձանները, վոր այնքան թանկ են ինձ համար: Նրանք կոչնչացնեն գեղարվեստի ստեղծած բոլոր այն թեթևարժեք գործերն ու նրա պաճուճանքը, վորոնք այնքան սիրելի յեն բանաստեղծին: Նրանք կկորստեն իմ դավնիքների պուրակը ու նրա տեղը կարտոֆիլ կը ցանեն: Շուշանները, վոր վոչ ցանվել, վոչ հնձվել են, բայց և այնպես նույնքան սքանչելի հանդերձ ունեն, վորքան Սոդոմոն թագավորն իր ամբողջ վալլով,—արմատախիլ կարվեն հասարակական հողից: Վարդերը—սոխալներին այդ տոնական հարսնացուները, նույն բախտին կարժանանան: Սոխալներին—այդ անշահավետ յերգիչներին, կըշեն, և—ավանդ—իմ «գիրք յերգոցից» խառնությանը տոպրակներ կպատրաստի ու նրանց մեջ սուրճ կամ քթախոտ կկշռի ապագայի պառաջների համար»:

Հետաքրքրական է, վոր մեր հասարակայնության այնպիսի մի խոշոր դեմք,—վորը հետագայում մեր կուսակցության անդամ դարձավ, վորպիսին Վալենտին Բրյուսովն է, 1904—905 թ. գրել է, ըստ ինքյան մի շատ գեղեցիկ վտանամոլոր՝ «Ապագա հո-

ները» խորագրով, հետևյալ եպիգրամով. «Վրանահար արան նրանց դրախտը, Ատիլլա»: «Ատիլլան» — այստեղ կոմունիզմի կեղծանունն է. «դրախտը» — բուրժուական դրախտն է: Այստեղ մենք կարողուս ենք այսպիսի տողեր. —

«Ո՞ւր եք հոներ, վոր դալիս եք,
Ամպամեկ եք յերկինքը բովանդակ:
Ձեր դովյունն եմ լսում արույրի
Դեռես անհայտ պամիրներից:
Մեր գլխին՝ գինովցած վոհմակով,
Կթափվեք ձեր մութ կայաններից՝
Կյանք տալու գառամած մեր մարմին:
Բոցավառ արյան ալիքով:

.
.

Գուցե անհետ կկորչի այն ամենը,
Ինչ միայն մեզ եր հայանի,
Բայց ձեզ, վոր պիտի ջնջեք ինձ,
Դիմավորում եմ վողջունի որհներգով»:
Վալերիյ Բրյուսովը մեզ համար և մեր դասա-
կարգի համար «Վողջունի հիմն» եր յիրգում: Բայց
մեր դասակարգը նա զնահատում եր վորպես «ապա-
գա հոների»:

Բայց այս տրամադրությունները չափազանց
բնորոշ էին վո՞չ միայն մանր-բուրժուական ֆիլիս-
տերներին, այլև բուրժուական կապիտալիստական աշ-
խարհի լավագույն գրուխների համար, նույնիսկ նը-
րանց համար, վորոնք իրենց անձնական բացառիկ
հատկությունների շնորհիվ փորձում էին դուրս գալ
բուրժուական-կապիտալիստական իդեոլոգիայի ցան-

ցից: Նույնիսկ նրանք, վորոնք կոմունիստական բան-
վորական շարժման մեջ նախագում, տեսնում էին
մի ինչ-վոր նոր, պատմականորեն խոշոր յերևույթ,
վորը պիտի «բոցակեղ արյան ալիքով» աշխուժա-
ցներ բուրժուական կուլտուրայի և քաղաքակրթու-
թյան «գառամյալ մարմինը», նույնիսկ նրանք
բանվոր դասակարգին նոր «հոներ» էին անվանում,
վորոնք ամենայն ինչ ջարդ ու փշուր կտնեն, կխոր-
տակեն մարդկային հանճարի բոլոր փառահեղ ստեղ-
ծագործությունները, «հասարակ» կորեկ կցանեն նոց
դաշտերում, նախորդ առանց մնացորդի վո՞չնչացնե-
լով նախակապիտալիստական և կապիտալիստական
կուլտուրայի ամբողջ ժառանգությունը:

Այդ ամենը գրեթե հետո բավական յերկար ժա-
մանակ է անցել: Շատ ջուր և թերևս ել ալիլի աբ-
յուն և հոսել: Այդ ժամանակամիջոցը, սակայն, իր
յերկաթե լիզվով տվեց մեզ բազմաթիվ ճշմարտու-
թյուններ, վորոնք դժվար թե կասկածելի լինեն յու-
րաքանչյուր քիչ թե շատ մասնող մարդու համար:

Պարզվեց, վոր քաղաքակրթությունն ու
կուլտուրան, նրա բոլոր նվաճումներն ու նրա բոլոր
արժեքները, վոր կուտակվել էին դարերի ընթաց-
քում, դանակի, կացնի տակ են գնում, վո՞չնչացման
վտանգի յենթարկվում վո՞չ թե կոմունիստական «մռայլ
պատկերամարտները», վո՞չ թե կոմունիստական բան-
վորական շարժման հոնատիս ռազմիկները, այլ իմ-
պերիալիստական բանակի չափազանց կոկ հագնված,
«փայլուն» և «սքանչելատիպ» լիյտենանտներն ու գե-
ներալները, վորոնք զինված էին նույն քաղաքակրթու-
թյան ամեն տեսակ նվաճումներով: Պարզվեց, վոր քա-

ղաքակրթութիւնը բնաջնջման վտանգի յեն յենթարկում ամենաքրիստոնյա պետութիւններէ ել ալիլի կով հաղնիւմ ու փայլուն դիմանադիտական գործիչները՝ իրենց նրբացրած լիզվով, իրենց փայլուն ձեռնոցներով, ասածու և կուտուրայի վերաբերմամբ իրենց ունեցած «աղնիլ» հողատարութեամբ, կոմունիզմն սպանելու իրենց «աստվածահաճո» մտքերով: Պարզվից, վոր քաղաքակրթութիւնը վոչնչացնում են բանկերի և բորսաների տուգերը՝ իրենց բոլոր քնքուշ ու Սողոմոն թաղաւորի պես պճնազարդ, արական և իգական սեռի «շուշաններով»: Պարզվից, վոր հին կուլտուրան՝ քարուքանդ են անում նրանց գիտնականները, վորոնք նրբացնում, սրում են իրենց միտքը, ճշմարտում իրենց գիտութիւնը, վորպիսի կապիտալին ի սպաս հնարեն անավել չափով մահաբեր՝ ժամանակակից քաղաքակրթութեան նյութական ու հոգեւոր արժույթների կործանման գործիքներ: Պարզվից, վոր կուլտուրան վոչնչացնող են հանդիսանում հոգեւորականները, դեղարվեստագետները, գրականագետները և յերգիչները, վորոնք բոլոր միջոցներով, տարբեր լեզուներով սպասարկում են իմպերիալիզմի կործանարար քաղաքականութեանը:

Պողպատե ումբրելի կտորների, թունավոր գազերի, վոջիւնների, մարդկային կղկղանքի և արյան մեջ խեղդվելու սպառնալիքի տակ և կապիտալիզմի «աղնիլ» կուլտուրան, վորը պատրաստ և ինքն իրեն լափելու: Յեվ մենք, «մեռյալ պատկերամարտներ» (վորքան և սագում մեզ այդ) կործանումը չենք բերում: Մենք այդ կուլտուրայից փրկում ենք այն բոլորը, ինչ արժեքավոր և: Այդ կուլտուրան վտանգի

յին յին թարկում մեր կապիտալիստ հակառակադէշները: Նրանց դեմ և, վոր պետք և իր դոնակը սրի յուրաքանչյուր աղնիլ մարդ, վոր ընդունակ և խորհրդածելու մեր ժամանակի մեծ խնդիրներին:

Պարզվից և մի ալ բան. Մեր եպոխան, մեր ժամանակաշրջանը բոլորի համար բացահայտեց մի ալ մշմարտութեան. պարզվից, վոր ժամանակավոր քայքայման շրջանից հետո՝ «մեռյալ կոմունիստական պատկերամարտները» վոչ միայն փրկում են հնից մնացած այն ամենը, վոր արժեքավոր և, այլ և ամեա տրագիկ իրավիճակ, ալիլի արագ, քան վորեւ մեկը կկարողանար, մղում են մարդկային հսկայական մասսաներն անաջ կուլտուրայի ճանապարհով, ստեղծում են կուլտուրական մասսայական մի մեծ շարժում, կուլտուրայի տրակտորով վերահերկում են ծայրից ծայր մեր ահագին յերկիրը, կյանքի յեն կունչում կուլտուրայի վոչ թե մասնակի տղամանդալի վտակներ, այլ մասսայական կուլտուրական շինարարութեան հսկայական լայն ու խորը հեղեղատ:

Յեվ վերջապես, մի յերրորդ մշմարտութիւնը բացվից այս ժամանակաշրջանում: Մեր անջև լայնորեն բացվեցին ստեղծագործական շինարարական աշխատանքի լայնածավալ հռանկարներ, վորոնց ծանոթ չիր, չիր ել կարող ծանոթ լինել, կապիտալիստական աշխարհը:

Տնտեսութեան բնագավառում, մասսաների մեջ կատարվող աշխատանքի բնագավառում, գիտական ստեղծագործութեան բնագավառում, ընդհանրապես

կուլտուրայի ընդառնադրում մենք արդեն կանգնել ենք հսկայական մասշտաբի խնդիրների շեմքին, «կամերային» կուլտուրայի խցիկներից մենք դուրս ենք յեկնում քաղաքի փողոցներն ու հրապարակները և կուլտուրայի համբավաբերներ ենք ուղարկում գյուղերն ու շենքերը, ամենահետընկած խուլ ու մոռացված անկյունները: Մեր գիտությունն ավելի ու ավելի սկսում է շարժել մեր պրակտիկայի թափանիվը: Գիտությունը դադարում է մի գույք կարինետային գիտնականների զբաղմունք լինելուց, նա այլևս տնտեսականության շինարարության մեծ խնդիրների հետ, վորից նա—ուղղակի թե անուղղակի—ստանում է իր տեսական պատվերները: Բանվոր դասակարգը տենդային արագությամբ լայնացնում է իր աշխատանքի շրջանակը: Նա պատմական կյանքի յե կոչում ձնշված ու տառապած աղգությունները, յեղբայրական ձեռքով ոգնում է նրանց կուլտուրայի դարգացմանը, ուստի և նորանոր խնդիրներ է դնում գիտության առջև:

Նա շողկապում, մի հսկայական համակարգության մեջ և առնում տնտեսական վողջ շինարարությունը, իր սխտական պլանով և պլանային նպատակի միասնականությամբ ժողովրդական տնտեսության առանձին մասերն ավելի ու ավելի միավորելով: Այս խնդիրներն ես առաջադրում են գիտությանը հետաքրքրադույն պրոբլեմներ, վորոնք միանգամայն անհայտ են բուրժուական աշխարհի գիտությանը: Բանվոր դասակարգը, վերջապես, իր խոշոր ուշադրության առարկա յե դարձնում մարդուն, նրա աշխատանքը, նրա առողջությունը, դա իր հերթին, կյանքի յե կո-

չում նորանոր գիտելիքների մատաղ ծիրեր, նորանոր խնդիրներ է դնում, նորանոր ուղղություններով մերձեցնում իրար թիորիան և պրակտիկան, գիտությունն ու կյանքը:

Այսպիսի տհա բանվորական գիտատուրայի մեխանիկան ավելի ու ավելի տիրաբարձ մղում է կուլտուրան կենսական ընդհանուր շրջանուտի մեջ, հպատակեցնելով հարստացող գիտությունը կյանքի նոր կարիքներին՝ նրա դարգացման ութմը համաձայնեցնելով պատմական մեծ պրոցեսի բազկերակի դարկերի հետ: Այս ամենը շատ հեռու յե այն մոայլ մարդարեություններից, վորոնցով զբաղվում էյին բուրժուական-կապիտալիստական աշխարհի անգամ լավագույն գլուխները և այն վհատ, չարախնդրությամբ համեմված նվոցից, վորով զբաղվում են պրոլետարական գիտատուրայի վրա ճղճղան ձայնով հաջող սոցիալդեմոկրատականություն անող «քննադատները»:

Ճիշտ է, հեղափոխական ճակատամարտների ժամանակամիջոցում բազմաթիվ «շուշաններ» թերթատվեցին և ավելի մեծ թվով «սոխակներ» ցիր ու ցան տրվեցին իմպերիալիստական պատերազմի թնդանոթների դղրդմամբ: Կարեորն այն է, վոր յեթե մենք համեմատության դնելու լինենք այն ավերիչ աշխատանքը, վոր իհայտ բերեց կապիտալիզմը, հեղափոխական պրոցեսի ավերիչ կողմերի հետ, ապա մաքուր խղճով կարող ենք ասել, վոր մենք շատ պակաս ծախսերով ենք գործ տեսնում,—մի գործ, վոր վերջնականապես կձախողեցնի կապիտալիստական քաղաքակրթության հղված բարբարոսների ավերիչ աշխատանքի հնարավորությունը:

Բանվոր դասակարգն ու իր կուսակցությունը կուլտուրական աշխատանքի բնագավառում առաջին պլանում են կանգնեցրել մասնաժամանակ, վոչ թե անհատ քուրմերին և վոչ ել ջերմոցային եկզոսիկ տունկերին:

Մասնաժամանակ և կանգնած մեր կուլտուրական աշխատանքի կենտրոնում և հենց այս և նրա ծանրությունը:

Վորչափ ծիծաղելի, վողորմելի և անմիտ են հալթական կոմունիզմին առաջադրվող մեղադրանքները, բոլոր այդ «կուլտուրական կարգի փառաբերությունները»:

Վոչ այլ վոչ, բայց յեթե Վլադիմիր Իլյինը, այդ կատաղի հեղափոխականը, այդ մեծ կործանարարը, բանվոր դասակարգի այդ գորավարը, վոչ մեղեց նրան՝ գրոհ տալու կապիտալիստական բերդերի, պալատների և առանձնակների (особняк) վրա, իր վերջին հողվածներում ամենակարող կերպով առաջադրեց կուլտուրական պրոբլեմը, վորպես մեր կուսակցական և խորհրդային աշխատանքի կենտրոնական պրոբլեմ: Ընկ. Լենինն ամենայն իրավամբ հայտարարեց, վոր բանվորական դիկտատուրան նվաճելուց և ամրացնելուց հետո արմատական կերպով փոփոխվում և սոցիալիզմի վերաբերմամբ մեր ունեցած տեսակետը: Նա գրում և. —

«Այդ արմատական փոփոխությունը կայանում և նրանում, վոր մենք առաջ ծանրություն կենտրոնը դարձնում եյինք և պարտավոր եյինք դարձնել քաղաքական պայքարը, հեղափոխությունը, իշխանությունը նվաճումը և այլն: Իսկ այժմ ծանրություն կենտրոնը փոխվում և այն չափով, վոր փո-

խանցվում և խաղաղ կադմակերպչական, «կուլտուրական» աշխատանքի:

Յես պատրաստ եմ ստել, վոր ծանրություն կենտրոնը մեղ համար փոխանցվում և կուլտուրաբարություն (культуричество), յեթե չլինեյին միջազգային փոխադարձությունները, յեթե հարկազրկած չլինեյինք պաշտպանելու մեր դերքերը միջազգային մասշտաբով: Բայց յեթե մի կողմ թողնենք այդ և սահմանափակվենք տնտեսական փոփոխարեություններով, ապա մեղ մոտ այժմ իբրեք վոր ծանրություն կենտրոնը պարզակվում և կուլտուրաբարություն մեջ:

Այս միտքը, սմբողջ իր խորությունը և իր պատմական մասշտաբով պետք և ըմբռնի մեր կուսակցություն յուրաքանչյուր այն անգամը, յուրաքանչյուր այն բանվորը, վոր ուզում և պարզ կերպով յուրացնել իր դասակարգի և նրա պատմական շարժման նպատակները:

Հիմնական դեկրով այդ միտքը նշել և դեռ ևս Մարքսը, Բանվորական դիկտատուրայի շրջանը, կապիտալիստական հասարակարգի սոցիալիստական և ապա կոմունիստական հասարակարգի անցման շրջանը կարող և դիտել հատուկ մի տեսակետով ևս, այն և՛ հենց իր, ղեկավարող դասակարգի, բանվոր դասակարգի վերասարքավորման տեսակետով: Յեվ իբրեք, մենք կարող ենք բանվորական դիկտատուրայի պրոցեսը դիտել յուրաքանչյուր իշխանություն ամրացման տեսակետով, մենք կարող ենք դիտել այն սոցիալիզմի տնտեսական բնագավառի արդյունաբերության, այսինքն մեր սոցիալիստական աշխարհը:

1007
339/2
B/666

տրանսպորտի (այն, ինչ վոր մենք կոչում ենք — պրո-
լետարիատի «իշխող դիրքեր», կամ թե մեր տնտեսու-
թյան «սոցիալիստական հարված») տեսակետից: Սա-
կայն մենք կարող ենք այդ ամբողջ պրոցեսը դիտել
քան վոր դասակարգի բնույթից և ժողովրդական տնտես-
կան համաշխարհա-պատմական պրոցեսը մենք կարող
ենք դիտել մասնաճիւղի ինչպէս որ դասակարգի բնու-
թյան, նրանց բնութիւնը փոխելու տեսակետից
և, առաջին հերթին, իրեն՝ պրոլետարիատին վերադաս-
տիարակելու տեսակետից:

Մարքսը, ինչպէս հայտնի յե, ասել է, վոր քա-
ղաքացիական մեծ ճակատամարտերի ընթացքում,
ժողովրդական այն ճակատամարտերի ընթացքում,
վորոնցով լեցուն է կապիտալիստական հասարակա-
կարգը կոմունիզմից բաժանող փոթորիկից ժամանա-
կաշրջանը, բանվոր դասակարգը կիրաւորանափոխում
է իր բնութիւնը:

Լենինը, վոր յերեք մաղաչափ անգամ չի շեղվել
մարքսիստական ուսմունքից, այլ միմիայն զարդացրել
է խորացրել է այն, «մասսաների կերպարանափոխ-
ման» այդ պրորբլեմը համարել է կարեւորագույն, զըժ-
վարագույն և ամենաեղանակ մի պրորբլեմ, վոր զըված
է կուսակցութեան առջև:

Ինչպէս եր ձևակերպում խնդիրը Վլադիմիր Իլ-
յիչը, յերեք նա մեղմեցնում եր կուլտուրական
հեղափոխութեան գաղափարի մեկնաբանու-
թյանը:

Նա ասում եր.

«Մեր առջև ծառանում են յերկու գլխավոր խն-

դիրներ, վորոնք դարաշրջան են կազմելու: Դա
— մէկը արատի քաղաքացիական թշուառ
խնդիրն է, — ապարատի, վոր բոլորովին բանի պետ-
քական չէ և վորը անքամեղջապէս ժառանգել
ենք հին ժամանակաշրջանից:

Այստեղ, հնգամյա պայքարի ընթացքում, մենք
ըջորեն բարեփոխել վոչինչ չկարողացանք:

Մեր յերկրորդ խնդիրն է՝ գոլդացիութե-
թյան համար կուլտուրական անա-
տանք կատարել: Իսկ այդ կուլտուրական աշ-
խատանքը գոլդացիութեան մեջ, վորպէս տնտե-
սական մի նպատակ, հետապնդում է հատ-
կապէս կոոպերացումը: Լիակատար կոոպերաց-
ման պայմաններում մենք արդեն յերկու փոքրով
կանգնած կլինեյինք սոցիալիստական հողի վրա:
Սակայն լիակատար կոոպերացման այդ պայմանը
յենթադրում է իր մեջ գոլդացիութեան այնպիսի
մի կուլտուրականութիւն (հատկապէս գոլ-
դացիութեան վորպէս հակայական
մի մասնաճիւղ), վոր այդ լիակատար
կոոպերացումն անհնարին և անա-
միաբերող կուլտուրական հեղափո-
խութեան:

Յերեք մենք նորից ու նորից կարդում ենք այդ
տողերը, ապա ակամայից մարդու գլխում միտք է
ծագում՝ հապա ընկեր Լենինի այդ ձևակերպման մեջ
ձեր մնաց բանվոր դասակարգը:

Առաջ է քաշված մի ամբողջ դարաշրջանի
համար (այդ պետք է ընդգծել. — Վլադիմիր Իլյիչի
խոսքն իրոք վոր դարաշրջանի մասին է) յերկու

խնդիր.— Կ ե տ ա կ ա ն ա պ ա ռ ա տ ի բարեփոխութիւն և գ յ ու ղ ա ց ի ու թ յ ա ն համայնապարհաբար կոռուցուած:

Մակերեսային «քննադատի» համար, վորն ամենուրեք վերցնում և «ազգային սահմանափակութիւն» և «գյուղացիական թեքում», վոչինչ չարժե հայտարարել, վոր դ ա ռ ա շ ը ջ ա ն ի այդ խնդիրները «վար սահելու» մի արտահայտութիւն և: Մակայն ինչպե՞ս և ըստ կյանքի լուծվում այս խնդիրը: Յերբ ընկեր լինին խոսում և մեր պետապարտաւ բարեփոխման մասին, նա այդ խնդիրն անքակտելիորեն կապակցում և հենց բանվոր դասակարգի կուլտուրական վերելքի հետ: Վորովհետեւ իրողւեա ինչ բան և թԱՅՄ-ի պետական ապարտար: Դա—պետական իշխանութիւն կը մտնէ և: Իսկ ինչ և պետական իշխանութիւնը մեր յերկրում: Դա, յիթե խոսելու լինենք Մարքսի լեզվով, բանվոր դասակարգն և, վոր «սահմանադրորեն պետական իշխանութիւն» և դարձած:

Պետութիւնը մեղանում—դա բանվոր դասակարգի ամենալայն կազմակերպութիւնն և:

Հետեալաբար պետական ապարտաւ բարեփոխութիւնը,—մի խնդիր, վոր ընկ. Լենինն առաջադրում էր մի ամբողջ դարաշրջանի համար,—մեր՝ բանվոր դասակարգի մեջ կատարած աշխատանքի կարևորագույն կողմերից մեկն և: Վճր գծով պետք և բարեփոխել մեր պետական տնտեսութիւնը: Բ յ ու ղ ա ց ի ու թ յ ա ն համարին կառավարելու արվեստ սովորեցնելու գծով: Պետական ապարտաւ բարեփոխումը—դա խոշորագույն չափով կուլտուրական սրբորեն և: Կուսակցութիւն

ժրագրի մասին արտասանած իր ճառում (VIII-րդ համագումար) ընկ. Լենինն ասել և.—

«Մեզ քաջ հայտնի յե, թե այդ անկուլտուրականութիւնը վորքան նսեմացնում և խորհրդային իշխանութիւնը և վերստեղծում բոլորովապա: Խոսքով՝ խորհրդային ապարտար մատչելի յե յուրաքանչյուր աշխատավորին, իսկ գործնականում՝ նա հեռու յե ամենքին մատչելի լինելուց: Յե՛վ բընավ վոչ այն պատճառով, վոր դրան խանգարում են որենքները, ինչպե՞ս դա անելի ունեք բուրժուազիայի որով, ընդհանառակը՝ մեր որենքներն ո՞՞ր դակում են այդ բանին: Բայց որենքներն այստեղ բավական չեն, անհրաժեշտ և խոշոր չափերի դաստիարակչական աշխատանք,—մի բան, վոր արագ կերպով ձեռք չես բերի սոսկ որենքի միջոցով. դա յերկարատե, տհազին աշխատանք և պահանջում:

Բանվոր դասակարգը հետզհետե միայն հասունանում և կուլտուրապես. մի անգամից չի հասունանում. հասունանում և վոչ իր բոլոր շերտերով համաչափորեն: Նա, յիթե կարելի յե այսպե՞ս արտահայտվել, «մաս-մաս» և հասունանում: Վ ո չ բ ո լ ո Ր բանվորներն են անցնում բանֆակների և բուհերի բովից: Վ ո չ բ ո լ ո Ր բանվորներն են կարմիր դիրեկտորներ և խորհրդային ազմինիստատորներ դառնում: Վ ո չ բ ո լ ո Ր բանվորներն են հավասար չափով մոտ կանգնած խորհրդային իշխանութիւն մարմիններին և այլն և այլն: Մակայն, թեկուզ և մաս-մաս, այնուամենայնիվ բանվոր դասակարգը բարձրանում և տնտեսական ստիճան: Յերբ նրա ճնշող մասսան ամբողջապա կլինի կառավարման լծակների մոտ, այն ժա-

մանակ բյուրոկրատիան և բյուրոկրատիզմը կմահանան իրենց բնական մահով: Ուստի և բանվորները կուլտուրական մակարդակի բարձրացումը նախադրյալ և մեր պետական ապարատի իրական բարեկազմման:

Յեւ այսպես՝ Վլադիմիր Իլյիչի հսկա ծրագիրը, վերը համառոտ, բայց շատ ցայտուն գծերով նշված և մեջ բերված հոգվածում, ստորաբաժանվում և յերկու մեծ պրոբլեմներ, առաջինը՝ գյուղացիական մասսաների կոոպերացումը, վերի համար անհրաժեշտ և ամբողջ մի կուլտուրական հեղափոխություն, յերկրորդը՝ մեր պետական ապարատի բարեփոխումը և նրա կարևոր մասերը կուլտուրականորեն հասունացած բանվորներով լեցնելը: Շաղկապը համայնորեն կոոպերացված գյուղացիության և բյուրոկրատական չարիքներից ազատադրված պետական իշխանության վոսկրակազմի միջև, մի վոսկրակազմի, վեր իրոք «վորպես պետական իշխանություն սահմանադրված բանվոր-դասակարգին».— ահա հենց այդ և դարաշրջանիս կազմակերպչական-կուլտուրական խնդիրը: Լենինի համար ամեն ինչի կենտրոն, կրկնում եմ, կանգնած և մասսան: Մեղանում, շատ տարիներ առաջ (թե մեր կուսակցության ներսում և թե կուսակցության շուրջը) մի ամբողջ բանակավ տեղի ունեցումը կուլտուրական խնդիրների շուրջը: Վլադիմիր Իլյիչը հանդես յեկավ այն ժամանակ իր ամբողջ տեսլական-մենտով, իր հեղափոխական ամբողջ կրքով և իր ճշմարտ տրամաբանության բովանդակ ծանրությունը՝ լենդգեմ մեր շարքերում առաջ յեկած սխալ ըմբռնումներով: Շատերը Հոկտեմբերից հետո ուզում եյին միանա-

գամից թռչել պրոլետարական յերկինք՝ չափից շատ վոգեկորվում եյին, ջերմ ու կատաղի կերպով քննարկում եյին պրոլետարական կուլտուրայի խնդիրները, անմիջական հեղափոխություն եյին պատրաստում գիտություն և տեխնիկայի բոլոր բնագավառներում, վոմանք յերազում եյին պրոլետարական կուլտուրա ըստեղծել գրեթե փորձնական-լաբորատորական ձևով: Վլադիմիր Իլյիչը բոլոր տեսակի դեմքերով հարվածում էր խնդրի նմանորինակ ձևակերպումները: Ինչո՞ւ: Այժմ այդ ավելի քան պարզ և: Նա վարվում էր, վորպես հեռատես մի ուզմադետ: Նա իրավացիորեն յերկյուղ էր կրում, վոր մարդիկ կհափշտակվեն մտացածին, նեղ-լաբորատորական, ջերմոցային պրոբլեմներով, յերես կլարձնեն մասսայական, անհամաչափորեն ավելի տարրական, բայց իրենց տարրականությունը բացարձակորեն կենսական կուլտուրական կարիքներից: Ահա թե ինչու «գատարկախոսությունը», «ֆրազներին» պրոլետարական կուլտուրայի մասին՝ նա հակադրում էր պոլյար այնպիսի բաների դեմ, վորպիսիքն են կաշառքը, կոմսնապարծությունը, անգրագիտությունը: Ահա թշնամին, ասում էր նա, ներան պիտի հարվածել, մեր բոլոր ճիգերն այստեղ կենտրոնացնել և այդ դեպքում մենք հաջող գործ կտեսնենք: Յեթի մենք սկսենք ներփակվել, յեթի մենք անջատենք բանվոր դասակարգը մասսայից, կամ թե գասակարգի մի մասն ամբողջ գասակարգից և կամ պրոլետարիատի վորեւի փոքրիկ խմբակցություն իր սոցիալական կենտրոնից, ապա մենք հակայական և անուղղիլի մի սխալ կգործենք:

Բանն այն է, վոր հեղաշրջենք բոլոր գիտու-

թյունները, այլ այն, վոր նշանակեալ դարձնենք գրա-
գիտութեան և կուլտուրայի ամենատարբախան թշնա-
միներին և նրանց արագ կերպով ջարդ ու փշուր ա-
նհնք, ա յ դ խնդիրը դնենք առաջին հերթին, ա յ դ
քանի վրա կենսորոնացնենք մեր կուսակցութեան ամ-
բողջ ուշադրութեանը և ա յ դ թշնամուն մահացու
հարված տանք:

Դրա հետ միասին Վլադիմիր Իլյիչը գնում էր մի
յ էր կ ր ու ր դ խնդիր, այն է՝ վերցնել կապիտալիզ-
մից այն ամենը ինչ հնարավոր է: Զի կարելի «այբ»-ը
չառած «բեն»-ն ասել, չի կարելի ծանրութեան կենսո-
րոնն դարձնել մատեմատիկայի, կենսաբանութեան,
ֆիզիկայի բնագավառում կատարվելիք հեղափոխու-
թյունը, նախապես, թեկուզ վորոշ տոկոսով, լուծած
չլինելով տարրական, նախնական խնդիրներ, վորոնք
առ յերկինք են ազազակում, վորոնց յեթե չլուծես
կարող ես վ ա ր գ ւ ռ ւ վ ե լ ու կ ո թ ծ ա ն վ ե լ:
Ահա թե ինչու Լենինն այնպիսի խորատակիչ համառու-
թյամբ խնդիր էր գնում՝ վ ե ր ց ն ե լ կ ա պ ի տ ա
լ ի զ մ ի ց ա յ ն ա մ ե ն ը ի ն չ հ ն ա ր ա վ ո ր և
վերցնել, Լենինը պազում տեղի ունեցած միտինգի ժա-
մանակ (1919 թ. մարտին) Լենինն ասաց.—

«Մասսան ճզմեց նրան (այսինքն՝ կապիտա-
լիզմին), բայց կապիտալիզմը ջախջախելով չես
կշտանա. պետք է վերցնել այն ամբողջ կուլտու-
րան, վոր թողել և կապիտալիզմը, և կառուցել սո-
ցիալիզմ.—պետք է վերցնել ամբողջ տեխնիկան,
գիտութեանը, ուսումը, գեղարվեստը,—առանց այդ
բռնի սոցիալիստական հասարակական կյանքը ու-
տեղծել անհնարին է: Իսկ այդ գիտութեանը, տեխ-

նիկան, գեղարվեստը մասնազետներ ձեռքում է,
նրանց գլուխներում»:

Պետք է մտաբերել, վոր այն ժամանակ բանվոր-
ներին, անգամ մեր կուսակցութեան անդամներին, խոշո-
րագույն մասը չեր ըմբռնում այդ խոշոր անհրաժեշ-
տութեանը և հարկավոր յեղավ Լենինի յերկաթե
կամքն ու յերկաթե տրամաբանութեանը՝ թույլ չա-
լու, վոր «ձախ ֆրազը» քայքայի այն հեղափոխական
ճիշտ քաղաքականութեան գործը, վորը պատմական
ձանաթարհի ամենաբարդ վորոքապաշտանների միջով
պիտի գուրս բերեր պրոլետարիատին խոշորագույն
վտանգների լարյալերին թոսից:

Սակայն, բացարձակապես սխալ կլիներ ներկա-
յացնել գործն այնպես, իբր թե Լենինն անհրաժեշտ
էր համարում պարզապես վ ո թ ա ղ ր ե լ բուրժուա-
կան կուլտուրան մեզ մոտ իր ամբողջութեամբ և ան-
ձեռնմխելիութեամբ: Այդ տեսակ ձևակերպում Լենինը
չեր առաջարկում: Նա բազմիցս ասել է, վոր պետք է
փոխ առնել այն, ի՞ ո գ տ ա կ ա ր է պրոլետարիա-
տին համար, վճռականորեն դեն շարժելով այն, ինչ
ֆրաստակար է: Բավականաչափ հանրածանոթ է նրա
վերաբերմունքը դեպի կրոնը, փիլիսոփայական իդեա-
լիզմը, բուրժուական հասարակագիտութեանը: Նա
բազմիցս յիշույթներ է ունեցել այնպիսի մարդկանց
դեմ, վորոնց գլուխները լեցուն են բուրժուական
տրագիգիաներով: Մասնավորաբար իր յիշույթների
ժամանակ նա ասել է, վոր գ ե ղ ա ր վ ե ս տ ի բնա-
գավառում մեր մոտ բազմաթիվ մարդիկ կան, վորոնք
ծնունդ են բուրժուական աշխարհի և վորոնք պրոլե-
տարական գեղարվեստի գիմակի տակ միացնում են

«միանգամայն անճոռնի» բաներու Բայց Վլադիմիր Իլ-
յիչը, վորպես հանճարեղ մի գորավար, գիտեր ու ժ ե բ
զաստվորել՝ նայած թե կուտուրական ֆրոնտի այս
կամ այն հատվածն ինչ կարևորութիւն ունենա: Իսկ
այդ ունակութիւնն անհասարակ ճիշտ քաղաքակա-
նութեան, մասնավորաբար կուտուրական քաղաքա-
կանութեան կարևորագոյն պայմաններից մեկն է:

Վորովհետեւ, ըստ Լենինի, մեր «խաղաղ կազմա-
կերպչական», մեր «կուտուրար» և այլ աշխատանք-
ները խաղաղ մի իդիլիա չեն, այլ պրոլետարիատի
հանուն սոցիալիզմի մղած դասակարգային
կռիւի հատուկ մի ձև: Նույնիսկ այն ժամանակ, յերբ
Լենինն ասում է, թե «կոմունիզմը մենք պետք է կա-
ռուցենք մեր թշնամիների ձեռքով», կամ թե՛ «բուր-
ժուական լալ մասնագետը տաւ վատ կոմունիստից
լալ ե» — նա ուրիշ բան չեր ասում, բայց յիթե այն,
վոր դասակարգային պայքարը պետք է
տանել հատուկ մեթոդներով:

Այն որերից ի վեր, յերբ Լենինը գրել է իր վեր-
ջին հոդվածները, բավականաչափ ժամանակ է անցել:
Յուրաքանչյուր գալիք տարին որեցոր տնոյ պարզու-
թյամբ պետք է ասի մեզ, վոր ամեն մի առանձին
դեպքի ամթիվ մենք Վլադիմիր Իլյիչի մոտ պահա-
ռւ պահաս չափով կգտնենք պատրաստի դեղատոմսեր:
Լենինից մի հյուսթիւնը մակայն այդ պատրաստի դե-
ղատոմսերը չեն: Վլադիմիր Իլյիչը պահանջում էր մե-
զանից ուսումնասիրել այն, ինչ կա, իր ամբողջ կոն-
կրետութեամբ, իր բոլոր առանձնահատկութիւն-
ներով: Վլադիմիր Իլյիչը չափ հեռու չեր այն մտքից,
թե կարելի չէ այն լողունները և ձեռնարկութիւնները

վորոնց մենք դիմում եյինք 2, 3 և 4 տարի առաջ,
փոխանցել ուղածդ ժամանակին: Յեւ յիթե մենք ու-
ղում ենք գործել Վլադիմիր Իլյիչի վոգով, մենք պետք
է հաշիվ տանք մեզ, թե ինչ փոփոխութիւններ են
տեղի ունեցել այն ժամանակվանից ի վեր, մենք պետք
է հաշիվ առնենք, թե խնդիրներ լինում են մասը մենք ար-
դեն իրագործել ենք և վոր մասը դեռ պիտի իրագոր-
ծենք, ինչպէս պետք է այդ խնդիրները վերադասա-
վորել, նոր հարաբերականների մեջ դնել նշանը, թե
ինչ նոր պրոբլեմներ են ծագեցել մեր առջև և այլն:
Միմիայն այսպես կարող են դնել խնդիրը Լենինի ա-
շակերտները:

Կոռպերացիայի մասին մեր մեջ բերած հոդվա-
ծում ընկ. Լենինը գրում է. —

«Մեզ կրավի այժմ կուտուրական այդ հեղա-
փոխութիւնը, վորպեսզի մեր յերկիրը դառնա
ըստ ամենայնի սոցիալիստական
յերկիր, բայց մեզ համար այդ կուտուրական
հեղափոխութիւնը պարունակում է իր մեջ անա-
սիլի դժվարութիւններ՝ թե զուտ կուտուրական
բնույթի (վորովհետեւ մենք անգրագետ ենք) և թե
նյութական բնույթի, վորովհետեւ կուտուրական
լինելու համար անհրաժեշտ է արտադրական նյու-
թական միջոցների վորոշ զարգացում, անհրաժեշտ
է ունենալ նյութական վորոշ խարիսխ:

Ճիշտ են այս թեղիւնները նաեւ այժմ: Իհարկեւ,
ձեռք են: Բայց և այնպէս քանակական վորոշ փոփո-
խութիւններ այն ժամանակվանից ի վեր տեղի չեն
ունեցել: Ներկայումս մենք չենք ապրում ոսկի շրջան,
մենք, չնայած մեր պետական բյուջեի արտակարգ

լարման և մի շարք խոշորագույն դժգոհություններ, աշուտամենայնիվ կարողացանք մեր բովանդակ տընտեսութունը և ամբողջ բյուջեն անալալման բարձրացնել ավելի բարձր մակարդակի: Այն, ինչ այն ժամանակ կարող էր հնչել սոսկ վերապահ բարի ցանկություն (կուլտուրային հատկացվելիք նյութական միջոցների ավելացում), ներկայումս դառնում է մեզ հախար վոչ միայն սոսկ անհրաժեշտություն, այլ և—վերջը չափով—աջակցի մի անհրաժեշտություն, վորին մենք, չնայած մի շարք դժգոհություններին այլ Փրոնտներում, այնուամենայնիվ բավարարում ենք: Յեթե վաղիմիք Իլիչն իր ճառերից մեկում ասել էր, թե Հպետը և ժլատ լինել լուսավորության գործում, ապա այդ պետք է կրկնել ներկայումս, շատ ավելի և ավելի խնդրել վորովհետև նույնիսկ մի շարք տնտեսական խնդիրներ գեմ են տունում կուլտուրայի պրոբլեմին: Ամենքին հայտնի յե, վոր մենք, որինակի համար, մի շարք թերություններ ունենք հիմնական շինարարության մեր աշխատանքում—և՛ ճաշողված հաշիվներ, և՛ անփութություն, և՛ վատ նախագծեր և այլն, և այլն: Վերջին հաշվով դա մեր կուլտուրայի խնդիրն է: Մենք վրաս ենք տեսնում մինչև իսկ անմիջական արտադրական գծով այն պատճառով, վոր բավականաչափ չենք հետևում Արեմայան Յեվրոպայի և Ամերիկայի փորձին, վոր հաճախ մենք ուզում ենք աջակցի Ամերիկաներ գտնել, վորոնք արդեն գտնված են, վոր մենք դեռևս բավականաչափ չենք սովորել հաշվել, չնայած, վոր դա մեզ համար ավելի կարեւոր է քան կապիտալիստի համար, վերջինս հետևում է մեր տնտեսությունն ավելի մեծ մասշտաբ ունի:

Մեր շինքերը մեզ թանկ են նստում թե այն պատճառով, վոր նյութը շատ թանկ է, և թե ոչն պատճառով, վոր մենք տեխնիքական հնացած ձևեր ենք գերածում, այնինչ՝ որդեկալիստիկ հնարավոր է ունենալ շինարարական այլ տեխնիկա: Բայց դա գործի բազմաթիվ կողմերից մեկն է միայն: Արտադրության ռացիոնալացման խնդիրը գեմ չի տեսնում միթե մեր բանվորի, մեր ծառայողի, մեր խնժենների, մեր աղժինիստրատորի ավելի կուլտուրանալու խնդիրն:

Մեր ապարատի վատ աշխատանքը թե քաղաքում և թե գյուղում միթե կապված է աշխատողի հետ: Միթե մենք Հիլինք ուժեղացնի մասը խնայողությունների աճման ահալը՝ յեթե մասնատներն ավելի կուլտուրական սովորություններ ունենային: Միթե մեր պաշարը բյուրոկրատիզմի գեմ ավելի հաջողակ չեր լինի, այն բյուրոկրատիզմի, վորը վոչ միայն հասարակական չարիք է, այլև մեր տնտեսության արտադրիչ ուժերի զարգացման մի արգելակ: Յեվ այն և այլն: Մի խոսքով՝ արտադրության անմիջական գծով մենք վրաս ենք տեսնում հաճախ այն պատճառով, վոր բավականաչափ կուլտուրական չենք: Ինչ ուզում է լինի, սակայն ներկայումս մենք արդեն ձեռք ենք լսել վորոնք գումարի հասնող միջոցներ և դա շատ խոշոր նվաճում է: Մտաբերեցիք յերկրի այն դրությունը, յերբ վաղիմիք Իլիչը խոսում էր մեր կուլտակած 20 միլիոնի մասին, վորպես մի խոշոր հաջողության մասին: Այժմ մենք գործ ունենք վեց միլիարդանոց բյուջեի հետ: Դրանում արտադրվում է այն հսկա հառաջագիմությունը, վոր կատարել է մեր խորհրդային շինարարությունը:

Ապա մենք դարձեցինք ու աճեցինք ենք գերա-
զույն չափով ժողովրդի—թե պրոլետարիատի և թե
գյուղացիության—ակտիվությունը: Մենք բարձրա-
ցրել ենք մասսաների կուլտուրական պահանջները
մտկարդակը: Մեր գյուղացին և մեր բանվորն այլևս
նախահեղափոխական ժամանակի բանվորն ու գյու-
ղացին չեն: Ավելին, նույնիսկ վերջին չորս տարվա
ընթացքում մենք տեսնում ենք մեր բանվորության,
մեր գյուղացիության կուլտուրականության աճումը,
մասսաների կուլտուրական կարիքների բարձրացումը:
Գյուղացիական գործիչ և մանկավարժ՝ այժմ մեր կու-
սակցության անդամ, ընկ. Շաղկին պատմում եր ինձ,
վար այնպիսի հետաքննող նահանգում, վորպիսին և
Կալուզայի նահանգը, գյուղերում, անհատ գյուղացի-
ների մեծ կարելի չե գրադարանների հանդիպել, վո-
րոնք 400—500 հատոր գիրք են պարունակում: Յեր-
բեմն «գեղջուկները» զրույց են անում Տոլստոյի,
Տուրգենևի մասին և այլն: Միթե նմանորինակ բա-
ներ չեղել են մինչև կոմունիստական «հոսների» հոկ-
տեմբերյան արշավանքը: Մենք ներկայումս այնպես
ենք տեղից շարժել մասսաների կուլտուրական կա-
րիքները, վոր արդեն սկսում ենք դժվարանալ վճա-
րում անել այդ գծով տված մեր մուրհակներով: Ուս-
տի և միանգամայն բնական է, վոր մեր կուսակցու-
թյունը, բանվոր դասակարգի ակտիվը, գյուղացիու-
թյան ամենաառաջավոր խավերը պետք է իրենց բոլոր
ուժերը լարեն, վորպեսզի մասսաների այդ աճող պա-
հանջին կարողանան բավարարություն տալ:

Մասսաների կուլտուրականությունն աճել է նաև
տարրական գրագիտության գծով: Մասսաների կուլ-

տուրականությունն աճել է նաև այն պատճառով, վոր
աստիկ լայնացել է նրանց հայեցողության դաշտն
ընդհանրապես:

Մասսաների կուլտուրականությունն աճել է նաև
քաղաքական լուսավորության գծով:

Յեթե մենք խոսում ենք մեր նվաճումների մա-
սին, ապա, յես կարծում եմ, մենք կարող ենք ասել,
առանց իրականության դեմ մեղանշելու, վոր քա-
ղաքական գիտակցության բնավարումն այնպիսի պրոլե-
տարիատ, վորպիսին մեր պրոլետարիատն է, աշ-
խարհիս յիս րեսին չկա: Թերևս կարելի չե
ասել, վոր իր քաղաքական հորիզոնով, այսինքն
համաշխարհային քաղաքականության մեծ խնդիրնե-
րում իր ունեցած տեղեկություններով մեր գյուղացին
հազիվ թե ավելի ցած կանգնած լինի, քան իր տնտե-
սությունը ավելի կուլտուրական արևմտա-յիվրոպա-
կան գյուղացին:

Յեթե մենք վերցնելու լինենք կուլտուրայի այդ
բնագավառը, ապա կարող ենք ասել, վոր մասսաների
մեծ վերադաստիարակությունը, վոր տեղի ունեցավ
հեղափոխության ընթացքում, (մասամբ տարերայնո-
րեն, մասամբ գիտակցորեն—կարմիր Բանակի, մեր
քաղաքականության աշխատանքի, բանվորական դիկտա-
տուրայի ամբողջ միխանիզմի միջոցով), քա-
ղաքականորեն կանգնեցրել է այդ մասսաներին ամ-
բողջ աշխարհի աշխատավորների ավանգարդում:

Հսկայական աշխատանք է կատարված բանվոր
դասակարգի, գյուղացիության մեջ: Հսկայական աշ-
խատանք է կատարված այն ժողովուրդների մեջ, վո-

բոնք առաջ «այլադգի» եյին համարվում, Գործի այս կողմը վաղ մի պարագայում չպետք է անտեսել: Նա ավելի մեծ նշանակութուն ունի, քան մենք սովորաբար կործում ենք:

Մենք նշանակելի դաստիարակչական աշխատանք ենք կատարել նաև աշխատավորներին ավելի հեռու ֆուգած խավերի մեջ, առաջին հերթին՝ կանանց մեջ: Այս բոլորին անհնարին եր հասնել և վոչ մի դեպքում՝ առանց բանվոր դասակարգի դիկտատուրայի: Հաջողության նախապայմանն եր յերկաթի և պողպատի լեզուն, վորով խոսում եր բանվորական դիկտատուրան քաղաքացիական պատերազմի շրջանում:

Հիտաբար, մենք կարող ենք ասել, վոր խոշոր նվաճումներ ենք արել մասսայի մեջ մեր կատարած աշխատանքում: Նշանակելի նվաճումներ ենք արել մենք, սակայն, նաև մեր աշխատողներին կադրային կազմի մեջ կատարած աշխատանքում:

Մենք ձեռք ենք բերել կազմակերպչական խոշոր փորձ, մենք ձեռք ենք բերել խոշոր գիտելիքներ, մենք ձեռք ենք բերել խոշոր փորձառություն:

Միթե մենք արդեն նշանակելի թիվ կազմող սեփական ազմական կազմի չենք առաջ քաշել: Առաջ ենք քաշել: Կարմիր Բանակի հրամանատարական կազմը—այդ արդեն նշանակելի չափով հին մասնագետներ չեն, այլ վորակյալ ուժեր, վոր առաջ ենք քաշել սոցիալական օտորին խավերից: Բանակը շարժալուղ կմախքն արդեն յուրային սոցիալական նյութից է, այն տարրերից, վորոնց մշակել և բանվորական դիկտատուրա կոչված քաղաքական մեծ մեքենան: Մենք արդեն սկսում ենք առաջ քաշել սե-

փական տեխնիկան եր կազմի: Ամբողջ յերկրում մենք ունենք արդեն համեմատաբար փորձառու ազմական արտադրանքի կազմը, վորոնք քաղաքացիական կովի, սովի դեմ մղված պայքարի, աղքատության դեմ մղվող պայքարի խիստ շիտան են անցել: Այդ մարդիկ շատ ամուր, շատ զիմացկուն նյութից են շինված: Դրանք բանվորներից են, պլան-գակազմ առաջավոր բանվորներից, վորոնք մեր հեղափոխության կրակի մեջ վոչ միայն լավ կոփել են իրենց օւսերը, ձեռներն ու գլուխը, այլև ձեռք են բերել հսկայական փորձառություն, վորին միացած և տեսական լավ մարզվածությունը: Հենց անմիջականորեն նրանց ձեռքին են զանազան մեծ ու փոքր լծակները մեր հսկա մեխանիզմի՝ թե տնտեսական և թե քաղաքական, թե խորհրդային և թե կուսակցական: Նրանք բոլորը՝ թե իրենց ադմինիստրատիվ կուլտուրականությամբ, թե իրենց փորձառությամբ, թե իրենց գիտելիքներով, հնարներով, կուլտուրական պահանջներով շատ հեռու յեն արդեն այն շատ հեղափոխական, բայց քիչ փորձառու մարդկանցից, վորպիսիք եյին նրանք քաղաքացիական կովի մեջ նետվելու ժամանակ: Ընդհանուր գծերով այս պատկերն են ներկայացնում մեր կազմերը:

Բայց վերջին ժամանակներս մենք սկսել ենք առաջադրել (և լուծել) նույնպես և այնպիսի խնդիրներ, վոր Վլադիմիր Իլյիչը հետաձգում եր անորոշ ապագային, վորովհետև այն ժամանակ այդ խնդիրներն առաջադրել, իրոք վոր անհնար եր: Դրանք այն խնդիրներն են, վորոնց հավաքականորեն կարող ենք անվանել դիտական հեղափոխություն, հեղա-

փոխություն՝ գիտության, նրա մեթոդների և սխառմի մեջ:

Մի քանի տարի առաջ դա տեղի չուներ և չեր էլ կարող ունենալ: Իսկ այժմ այդ խնդիրը վոչ միայն դրվում է, այլև մասնակի կերպով լուծվում: Մի շարք գիտությունների մեջ, վոչ միայն հասարակական գիտությունների, վորոնց մեջ մարքսիզմը վաղուց արդեն հաստատել է իր կայուն հեղեմոնիան, այլև բնագիտության մեջ—տեղի չի ունենում արմատական կերպարանափոխում: այդտեղ էլ մարքսիզմն սկսում է շոշափել իր դիրքերը, այդտեղ էլ խրում իր շոշափելիքները: Դա չափազանց հետաքրքրական մի յերևույթ է, վորը տարարախտարար չափազանց քիչ է լուսաբանվել մամուլի մեջ: Մենք ունենք արդեն խոշոր կենսաբաններ հին դիանականներից, վորոնք հակընդդարձությամբ քննում են մարքսիստական դիալեկտիկայի խնդիրը կենսաբանության բնագավառում: Ֆիզիկան, քիմիան, ֆիզիոլոգիան ընկել են նույն հեղեղատի մեջ:

Նույնը պետք է տեսլ ուֆիլքսաբանության, հոգեբանության, մանկավարժության մասին: Գոյություն ունի նույնիսկ մաթեմատիկոսների մի ընկերություն, վորը քննության է առել մարքսիստական մեթոդները կերպուման խնդիրը մաթեմատիկայի մեջ: Այդ ամենը ցույց է տալիս, վոր կուլտուրական մեր աճումը հասնում է կուլտուրայի ամենաբարձր բնագավառներին է, վոր այն մարքսիզմը, վոր գործ ունեք հրացանի, քաղաքական պրոպագանդայի, տնտեսական պայքարի հետ, ծավալել է իր աշխատանքը բացարձակապես կուլտուրայի ամբողջ ֆրոնտով, մուտք է գործել կուլ-

տուրական գիտելիքի բոլոր ծալքերը, ներխուժել է վաղեմի կուլտուրայի «սրբություն սրբոցի» մեջ ձևափոխելով նրան ըստ իր կերպարանքի և նմանության: Նույնն է տեղի ունենում նաև գեղարվեստի բնագավառում: Իմ նախատեղ չեմ մի տու մի թվիկ նորանոր նվաճումներն այդ տապարիզում, բայց ամեն մի անաչառ մարդու համար պարզ է, վոր նոր գրական ությունը, վորը շատ մոտ է կանգնած մեզ, արդեն նշանավոր չափերով ծիլեր է արձակել մեզանում: Ամենքն էլ կարող են նշել, վոր ընթացիկ տաքին մեր թատրոնի վճռական կերպարանափոխության տարի չի: Այնպիսի բեմադրությունները, վորպիսիք են «Գոռվությունը», «Ջրահալատը», «Լյուբով Յարգովայա», «Փուլզումը» („Разлом“), բնավ պատահական յերևույթներ չեն:

Հասկանալի չի, վոր այդ ամենը գործնական հսկա նշանակություն ունի: Յեթե գեղարվեստն սկսում է փոքր ի շատե խոսել մեր լողվով, այն էլ՝ առանց կապազելու, առանց սեթեվեթելու և առանց այս կամ այն կողմ աչք գցելու, դա նշանակում է, վոր մարդկային մասսաները «լցվում են», «տրամադրվում են» հեղափոխականորեն: Յեթե բնական գիտությունները—եղ չեմ խոսում հասարակական գիտությունների մասին—սկսում են իրենց հեղափոխությունն ապրել, դա նշանակում է, վոր նրանք ավելի շուտ կդառնան կուլտուրական և տնտեսական հեղափոխության գործիքներ: Յեթե մանկավարժների լայն շրջանները կանգնած կըլինեն մեր տեսակետների վրա վոչ հարկադրաբար, այլ համոզմունքով, վոչ ձևականորեն, այլ ըստ ելության, —դա կնշանակի, վոր նոր սերունդն ավելի խիղախ

կգա մեր յիտեից և ավելի արագ կաճի զեալի սոցիալիզմ:

Սրանք են մեր հաջողություններն ու նվաճումները:

Մասնաձևերի վերադաստիարակման գծով, կազմակերպության վերադաստիարակման մշակակութային գծով, գիտութային գիտության վերադաստիարակման գծով:

Ավարտված և արդյոք սրանով մեր պատմական միասին: Իհարկե, վաղ: Մենք արել ենք միայն առաջին քայլերը: Մենք զեռնա լողում ենք աղքատությունից և անկուղարականության ամբողջ մի ուղկանի մեջ մինչև կոկորդ ընկղմված: Յեվ մեր առջև աշխատանքի, — կատաղի և մոլի աշխատանքի — ամբողջ լեռներ ունենք:

Ճիշտ է, մեր «կուլտուրական» թշնամիներից զմանք, վորոնց վրա իջած է հին աշխարհի յերկնից շնորհը, գուշակում են մեզ համար վերահաս վախճան, վասնզի «պատմականորեն անպետքացած» ենք արդեն: Այսպես, որինակ, տիրահաղակ պրոֆեսոր Ուստորյալովը գտնում է, վոր մենք հաղթել ենք այն պատճառով, վոր մենք, համեմատած բոլոր «սոցիալիստների» հետ, շատ ավելի յիտանդուտ մարդիկ ենք: Մակայն մեզ այնուամենայնիվ վիճակված է կործանվել ուստորյալովյան հորոսկոպի բոլոր կանոններով:

Քաղաքացի Ուստորյալովը գրում է. —

«Յերկաթի հրեշներ, արույրե սրտերով, մեքենա հողիներով, պարանե ջգերով... Դյաղյա վանյան կամ յերեք քույրերը նրանց ինչպես զիմանան:

Մեր «ապագան» ֆրոնտներն ինչպես զիմանան նրանց, վորոնք ահարկու լուսարձակներ ունեն, վոր այրում են խտացրած հենրպիայով:

Նրանք կկործանեն անկման կուլտուրան, կհաղեցնեն յերկիրը նոր կամքով և ավարտելով իրենց միասին, կկործանվեն սեփական ամացության միկրոբներից»:

Քաղաքացի Ուստորյալովը, ճիշտ է, նախադուշակից ծնունդը մի քանի «նվողների», վորոնք սկսել էին «ներքուստ ամայանալ» և իրենց այդ «ամայություն» մեջ նույնիսկ գրոհ սկսեցին մեր գործի դեմ: Բայց այդ «միկրոբները» տեղափոխեցին հյուսիսային դռները. (ծիծաղ, վորոտընդոստ ծափեր):

Իսկ ինչ կվերաբերի մեր «ամայություն», մեր կուսակցության «ամայություն», ապա քաղ. Ուստորյալովը շատ անպիտք մարգարե դուրս յեկավ: Կուսակցությունն այնքան է «ամայացել», վոր բանվոր դասակարգը, «միկրոբների» փորձին՝ զեռալ կուսակցության մարմնի ծակոտիներում, պատասխանեց հարցումը հազար մարտիկներ ի բանակ ուղարկելով, վորն ուղղակի մեքենայի մոտից յեկավ ու միացավ կոմունիստական շարքերին: «Յերկաթի հրեշները» Զտեջախեցին սպիտակներին բնավ վոչ այն պատճառով, վոր կոչահին ու Դենիկինը «Յերեք քույրեր» մտրմացումն էին (այն, վոր նրանք նույնպես բացականում էին՝ Մոսկվա, Մոսկվա, շատ քիչ էր նրանց զբաղում նման գալառական որիորդների. պրոֆեսորնալ այդ դահիճները թնդանութներ ել ունեյին, արտասահմանյան վոսկի յեկ), «Յերկաթի հրեշները» Զախախեցին նրանց այն պատճառով, վոր իրենց յիտեից

յիկող մասնաճիւղեր ունեցին, հենվում էին պրո-
լետարիատի վրա: Յեւ այդ «յերկաթե հրեշները»
բնավ մտադիր չեն մահաւախու ինչ վոր անպիտան
միկրոօրներէ, այլ խիղախ և հաստատ կառուցում ու
մարտնչում են եւ ավելի բազմապատկւած յեռանդով
կուլտուրայի բոլոր ֆրոնտներում իրենց կատարելիք
ստեղծագործական միաստիւյի լիակատար գիտակցու-
թյամբ անաշխարհելով մասնաներին զիպի նորանոր
հաղթանակներ և զաղանային համառությամբ հաղթա-
հարկով իրենց ճամբին գտնվող հրեշավոր դժվարու-
թյունները:

Յեթե մենք այժմ հարց տալու լինենք մեզ՝ թե
վորն և մեր անելիքը և պայքարի այդ
կուլտուրական ֆրոնտում ինչ գլխա-
վոր խնդիրն էր են զրկած մեր առջեւ,
ապա ինձ թվում և այդ հարցին պիտք և պատասխա-
նել այսպէս. — կուլտուրական շինարարութեան ասպա-
րիկում մեզ անհրաժեշտ և շուտով ազատվել այն շըր-
ջանից, յերբ «հինը» վերջում և, իսկ «նորը» դեռ չի
շինված: Վերջո՞ որինաչափություն կա մեր ամբողջ
մեծ հեղափոխութեան մեջ — թե ատիկա և անկախ աս-
պարիկում, թե քաղաքական ասպարիկում: Կար-
ժամանակ, յերբ մենք տակնուվրա ելինք արեւ տնտե-
սական հին ասպարատը, վերել հինք այն, յերբ վոր
աշխատանքի հին կարգապահութեանը խախտվեց: Մենք
փլեցրինք աշխատանքի այդ հին կարգապահութեանը,
բայց իսկույն չկառուցինք նորը: Մենք քանդի-
ցինք անտեսութեան հին սխառմը, քանդեցինք վար-
չական հին սխառմը, բայց իսկույն չկառուցինք
նորը: Նույնն էր բանակի բնագաղափարում, և աղմա-

կան գործի բնագաղափարում: Հին բանակը մենք
քայքայեցինք — և այդ անհրաժեշտ էր անել, չէ՞ վոր
անհնարին և ձվածեղ պատրաստել առանց ձվերը կոտ-
րելու: Բայց թե իսկույն չկարողացանք կազմա-
կերպել նոր բանակ:

Նույնը տեղի ունեւ պիտակա՞ն ասպարա-
տի բնագաղափարում: Նույնն և այժմ կատարվում,
դեռ կատարվում և, — կուլտուրայի ասպարի-
կում: Մենք, որինակ, բուրժուական — մեղադրական բա-
րոյախոսութեանը վաճառքինք, մենք ծվատեցինք ու
քայքայեցինք այն, նա մեր մատներին տակ փակեց,
բայց ասել՝ թե մենք արդեն ստեղծել ենք վարքի սե-
փական նորմաներ, վորոնք համապատասխան լինե-
լին մեր նպատակներին, — այդ ասել դեռ և չի կարելի:
Շատերն արհամարհանքով են վերաբերվում հին բա-
րոյախոսութեանը (և զալով և), բայց սեփական նոր-
մաներ դեռ և չունեն, անսանձ ճոճվում են մի տեսակ
անող տարածութեան մեջ: Դա շատ վատ և և դրանից
մենք խոշորագույն ֆտաս ենք կրում:

Կենցաղի ասպարիկում, մարդկանց հարաբերու-
թյունները կարգավորող նորմաների ասպարիկում,
այլև արվեստի և մի շարք այլ ասպարիկներում, վո-
րոնք ըստ հյութեան կազմում են հենց այն, ինչ վոր
կոչվում և «հոգեւոր կուլտուրա», — մենք դեռ և չենք
«կառուցվել», իսկ մի քանի ասպարիկներում մենք
կառուցվածքի նախնական գծադիրն անգամ չունենք:
Այս հանգամանքը հաճախ ծայր աստիճան բացասական
նշանակութեան և ստանում: Բոլորիդ էլ հայտնի յեն,
ինարկե, կենցաղի և ընդհանրապէս հասարակական
կյանքի տարրեր բնագաղափարներից վերցրած որինակ-

ները—կործանված (և շատ տեղին կերպով կործանված)՝ քնտանեկան-սեռային «բարոյականությունը», բայց դեռևս շատ թույլ ներգործություն այդ բնագավառում մշակվող վարքագծի նոր նորմաների: Եկյա՞նք հի, այս փոխանցիկ զրույթունից ել բղխում եմք կենցաղի մի շարք այլանդակ և վերին աստիճանի բացասական առանձնահատկությունները: Կործանված և ծառայողներին և պաշտոնյաների՝ «ամսի 20-ի» հին, անցյալ իդեոլոգիան, բայց դեռևս բնավ անհրաժեշտ չափով նրանց մեջ ամբողջված չի այն իդեոլոգիան, վորի նպատակն և աշխատել սովորեցնել աշխատավորների համար, հարգանքով վերաբերվիլ դեպի «խնդրատուն», առանձնապես հարգանք տածել դեպի աշխատավոր «խնդրատուն», զգուշավոր վերաբերմունքն ունենալու դեպի պետական միջոցները և այլն: Իշխանությանը հլու հպատակ դարձնելու անցյալի «իդեալը» մենք ջարդ ու փշուր արինք: Լակայն ասել, թի մենք վրանքում—մ ա ս ս ա յ ա կ ա ն մասշտաբով—արդեն խիստ դաստիարակել ենք գիտակից հասարակական գործիչի, շինարարության բոլոր ճակատներում պայքարողի և մորթեպաշտին ու լակեյին հետապնդողի տիպը, —այդ դեռևս վաղաժամ հ: Մենք միայն այդ ուղղությամբ առաջ ենք դնում, սակայն այդ առաջընդունման արածը դեռևս առաջին քայլերն են: Ռաջիտնալացման վողջ պրոբլեմը՝ վոչ միայն արտադրության վերաբերմամբ, այլև մեր ամբողջ կենցաղի նրկատմամբ, ծառացած և մեր տուջև պորգապես վորպես մի պրոբլեմ, վորպես մի խնդիր, վորպիսին դեռ հարկավոր և լուծել, կամ՝ ավելի ճիշտ կը լինի ասել՝ դեռ նոր պետք և սկսենք լուծել: Այստեղ մենք

պիտաք և փոքր ինչ հաժաքհնք մեզ՝ անկախ նորանից, թե խնդիրը մասսաներին և վերաբերում, թե՛ կադրային կազմին և կամ թե՛ «վերին կարգի» ղեկավարներին: Այստեղ մենք մեր գործը գուհս վոչ միայն չենք ավարտել, այլ և շատ հաճախ հիմքն անգամ չենք դրել: Այսպիսով, յեթե մենք խոսում ենք միքանի այնպիսի քնդհանուր խնդիրների մասին, վորոնք հիշյալ ասպարիզում դուռն ևս կանգնած են մեր առջև, ապա՝ այդ խնդիրները մենք կարող ենք ձեռնկերպել այսպես— մենք պիտք և աշխատենք վորքան կարելի յե շուտով ազատվել այս անցողիկ շրջանի մնացորդներից, յերբ հինն արդեն կործանված և, իսկ նորը դուռն ևս չի կառուցված: Յեղնելով այս դուռթյունից, մենք պիտք և մի շարք խնդիրներ առաջադրենք մեզ նախ և առաջ մասն ա յ ի վերաբերմամբ, ապա՝ կ ա դ ր ա յ ի ն կ ա դ մի վերաբերմամբ, վորն այժմ մասսայի առաջավոր խափն և հանդիսանում և ապա՝ յերրորդ ա մ ե ն ա վ ո Ր ա կ յ ա լ ղեկավար խավերի վերաբերմամբ: Յեթե խնդիրը վերաբերում և մասսային, ապա ինքնին հանկանալի յե, վոր մեր առջև, վորպես հիմնական խնդիր, դրված և ամենից առաջ տարրապահ և հրապարակապես ճանապարհով առաջ գնալու անհրաժեշտությունը յեվ այն ել՝ վորքան կարելի յե առաջ թափով:

Վերին աստիճանի սխալ բան է,—իսկ այդ շատ հաճախ է պատահում,— յերբ «կրճատում» են խրճիթ-ընթերցարանները, զբաղարանները և նույնիսկ դպրոց-ները: «Փլատոսթյուն» անել այստեղ, այն էլ ա.յ.թ.մ., ժլդզակի անթույլատրելի չէ: Առանց կրթական հաս-տատոսթյունների ցանցն ընդարձակելու, քաղաքակր-

թված կոռուքերատորներին» դատարարակել անկարելի յիշ-
 Կարելույն չափ լայն կերպով պետք է դնենք մենք նա
 և մասսայի առողջության խնդիրը և մասնավոր-
 ապես արկոհողի դմի և սիֆիլիսի դեմ մղվող պայքար-
 քը: Միայն անգրագետ և իրապես անկուլտուրական
 մարդիկ են, վոր կարող են զանց առնել այս խնդիր-
 ները: Մոտ ժամանակներս յիս աչքի եյի անցկացնում
 գերմանական մի պրոֆեսորի, Բոլմա կեյի՝ «Կուլտու-
 րան և այլասերումը» վերատառությունն ունեցող գիր-
 քը, վորը հրատարակվել է նաև ռուսերեն լեզվով:
 Բոլմա կեյի մի շարք տվյալներով ապացուցում է, վոր
 հետպատերազմյան շրջանում մասսաների գործունեյու-
 թյանն առանձնապես վնասում են մանավանդ արկոհ-
 լիզմը և սիֆիլիսը, իսկ մեզանում այդ առանձնապես
 նկատելի յի: Պայքար արկոհողի դեմ, իր խելացի ժա-
 մանցի կազմակերպումը, կլինոյի և ռադիոյի համապա-
 տասխան ձևով կազմակերպելը, ֆիզկուլտուրային ըստ
 ամենայնի դարկ տալը,— ահա այն ամենը, ինչ վոր
 մեր հերթական խնդիրը պետք է գտնաւ:

Այնուհետև մեզ անհրաժեշտ է բոլոր ուժով աշ-
 խատել սովորեցնելու մեր մասսաներին առցի ուն ա-
 լացման յիս թարկելութիւնը տնտեսութե-
 թյունը և սովորել ճիշտ հաշվելու գործը: Դա պետք
 է վոչ միայն բանվոր դասակարգին, այլ և գյուղա-
 ցիութեանը: Ընկ. Շաքիին՝ որինակի համար, մի
 շարք գյուղացիական ծխերի հետադոտություն կատա-
 րելուց հետո յիկել է այն միանգամայն անվիճելի յեղ-
 րակացութեան, վոր՝ չնայած բյուջեյի ցածր մակար-
 ղակին՝ այնուամենայնիվ անգոտ իսկ այդ բյուջեյի
 սահմաններում կարելի յիւ շատ ավելի մեծ արտադ-

րողական եֆեկտի հասնել: Որինակ եյին բերվում
 գյուղացիական բյուջեների ստույգ հետադոտություն-
 ները համապատասխան հաշվարկումները, վորոնք աշա-
 կերտների միջոցով բաժանված եյին գյուղացիներին և
 մեծ ազդեցութեան եյին դործել: Այդ հաշվարկումները
 բացահայտորեն ցույց են տալիս, վոր նույնիսկ սովոր-
 ական բյուջեյի սահմաններում գյուղացիական տնտե-
 սությունը կարող է մի քանի աստիճանով վեր ցատ-
 կել:

Այնուհետև՝ հարկավոր կլինել մտածել նաև մի
 շարք այնպիսի միջոցների մասին, վորոնք հնարավոր-
 ութեան կտային գյուղացուն հող տանելու վոչ միայն
 իր սեփական տան, այլև, դիցուկ ամբողջ վոլոս-
 տի, վոլոստային բյուջեյի, այսինքն՝ «հասարակական»
 տնտեսութեան մասին և այլն: Չե՞ վոր մենք պետք է
 այնպիսի ընթացք բռնենք, վորպեսզի այդ վոլոստ-
 ներն աստիճանաբար բազկացուցիչ մասերը դառնան
 այն բանի, ինչ վոր Լենինն անվանում էր «պետու-
 թյուն-կոմունա»: Բան վոր ի բյուջեյի խնդիրը,
 նրա ընտանեկան բյուջեյի խնդիրը, նրա մասնակ-
 ցութեանն արտադրութեան մեջ, նրա առավել հիմնա-
 վոր շահագրգռվածութեանն արտադրութեան ընթաց-
 քի նկատմամբ, նրա առավել գիտակից և օոցիալիսա-
 կան-կուլտուրական վերաբերմունքը դեպի այդ ար-
 տադրութեանը մեր տնտեսութեան խոշորագույն խն-
 դիրներից մեկն է:

Սակայն, պետք է առաջ մղել և տեղից շարժել
 նաև կենցաղի ռացիոնալացման գործը: Պետք է ա-
 սել, վոր մենք դեռ ևս ծայր աստիճան անկուլտուրա-
 կան ենք, մանավանդ հանդեպ այն խնդիրներին, վո-

քոնք ներկայումս ծառայած են մեր առջև: Յերբեմն մենք չենք կարողանում նույն մատը մատին տալ՝ ուղղելու համար այն մանր-մուշկ թերությունները, վորոնցից շատ բան է կախված: Ահա մեր ղեկավարները, ղվարճությունները, ռադիոյի, էլեկտրոյի խնդիրը, բազմիքների, լվացատների, փռերի, դպրոցների, գրադարանների և այլ «առարկա», «կենցաղային» հաստատությունների խնդիրները շատ հաճախ մեղանում «լուծվում» են այնպես, վոր մենք որինակ, նկարում ենք «առաջադրությունների», «պլանների», «դրույթների» մի շատ գեղեցիկ ընդհանուր նկար, մինչդեռ ինչ վերաբերում է այդ բոլոր ցանկալի բաների «ի կատարածին», — այստեղ արդեն խնդիրն սկսում է կրիայի քայլերով առաջ գնալ:

Սակայն, դեռևս չենք ինքնին կր առնում, վոր մեր պրոպագանդան պետք է լինի որ ինչ ահա առաջ, ցուցյա առաջ և գործնականորեն կատարելու պրոպագանդա, և վոչ թե «քաղաքական հոգևոր յեղևյթներ», վորպիսին մի ժամանակ շատ շահավետ էր, իսկ այժմ խոշորագույն չափով հնացել է արդեն: Կան մի շարք ցուցումներ այն մասին, վոր մեր աշխատանքը մեծապես կշահեր, յեթե, որինակ, այժմյան վերստուգումների և թղթի վրա կատարվող հաշվետվությունների ձևերը փոխարինեյինք լավ հրահանգներով: Իրական, գործնական ոգնությունը չեր հրապարակեցին վոչ գյուղացուն, վոչ բանվորին, վոչ ընդհանրապես աշխատավոր մարդուն, ընդհանրապես՝ այստեղ կենդանի գործ կղգացվեր, առողջ մի գործ և վոչ թե բյուրոկրատական քաշքշուկ: Ահա, մտավորապես, այն գլխավոր խնդիրն է

ըր, վոր ծառայած են մեր առջև, ինչ չափով վոր խոսքը վերաբերում է մասնաճիւղին:

Այս խնդիրները, սակայն, չեն կարող լուծվել յեթե մենք վորոշ չափով չշարժենք մեր կադրային կազմը: Մի գյուղացի շատ ուսուցիչ կերպով ձևակերպեց մեր թերությունները, յերբ առաջ, թե— «Մեր թագ մարդիկ, դուք՝ կոմունիստներդ, շատ ունիք, բայց գործակատար մարդիկ ձեր մեջ չկան»: (Ծիծաղ): Այս բանը նշանակալի չափով ճշմարիտ է: Մեր «սրբութացությունը» հենց նրանում է կայանում, վոր մենք մեծագույն արագություն ինչ ասես՝ «ծրագրում» և «պլանավորում» ենք: Սակայն՝ կատարման ստուգումն (իսկ ինչքան է ընդգծել այդ բանը Վլադիմիր Իլիչը) մեղանում դեռևս գոյություն չունի: Մինչդեռ՝ կայացրած վորոշումների գործնական իրականացումը՝ որ ինչ ահա վոր պրոպագանդա մղելու լավագույն յեղանակն է: Գյուղում տնտեսության ու կուլտուրայի գործնական խնդիրներին ուղղորդված ցուցյա տալը, իրականում ոգնություն հասցնելն անգամ իսկ ամենափոքրիկ «խնդրում» — առավել համոզիչ և լավ է բաղմամբով քաղաքական ազդեցությամբ յեղևյթներից: Յեվ ահա պրոպագանդայի և աշխատանքի հենց այս տեսակն է, վոր պետք է առաջ քաշել: Բայց կան նաև մի շարք այլ ամենատարրական «բարեմասնություններ», վորոնք մեր կադրային կազմին շատ քիչ են հայտնի և ենթանց համար շատ քիչ են դարձել մի և արյուն: Շատ է շատ ոգտակար է այժմ հիշեցնել այն պարզ լոգունգները, վոր Վլադիմիր Իլիչը անկյունաքար էր համարում շինարարական ամբողջ շրջանի հա-

մար.— Բոլորի հաշիվն իմացիր և խնայողարար վարիր քո անտեսությունը: Նշանակելի չտփով մենք դեռևս զուրկ ենք այս հատկություններից: Յեթև մեր կազմերն այս ամենաանհրաժեշտ հատկությունները լավ յուրացրած լինելին, միթե մենք այնպիսի սխալներ կուեննայինք մեր հաշիվների մեջ, ինչպես այժմ ունենք: Ի հարկե, չեյինք ունենալ: «Ճշտապահ յեղիր», — այս ևս շատ և շատ տարրական կանոն է: Սակայն, միթե կարելի չի ասել, թե մեր կազմային կազմն այլևս հարյուր տոկոսով ճշտապահ է, նա այդ կանոնը լավ է յուրացրել: Այդ, ի հարկե, դեռևս չի կարելի ասել. դեռ մինչև այսօր ել նրա մեջ խորը նստած են իսկական ուսական թափթփածության փնտրողները: Պետք է սովորել ավելի արագ շրջահայաց լինել, ավելի արագ կատարել այն, ինչ վոր հարկավոր է, և ավելի գործնական լինել: Պետք է աշխատել դաստիարակել մեր մեջ մասնաձևի զգացմունքը, մասնաձևի հետ կապ ունենալ ու, շարունակ և անընդհատ նրանց մասին հոգ տանելու զգացմունքը բոլոր պայմաններում և ամեն ժամանակ միևնույն է՝ նստած ես դու արդյոք տրեխտի, սինդիկատի, արհմիության, քաղաքապետի, նահանգապետի, թե գավառի առանձնասենյակում, թե՛ վորեկ այլ տեղ: Ելի և ելի պետք է դաստիարակել մեր մեջ պատասխանատվություն զգացմունքը. մեզանում շատ հաճախ է պատահում, վոր շնորհիվ մեր կազմակերպչական շիթերի վոչինչ չես կարող հասկանալ, թե ով ինչի համար է պատասխանատու: Պատասխանատվության այդ զգացմունքի դաստիարակությունը, դասակարգի, պիտություն և իր իսկ սուղև ունեցած պատասխանա-

տվություն զգացմունքի դաստիարակությունը կուսակցական մեր խնդիրներից մեկն է: Մեր կուսակցության վորոշ միջնախավերում դափնիների վրա ինքնագոհ կերպով հանգչելու վորոշ տեղեկանքներ են նկատվում: — Եսովից պրծանք, ուրիմն և՛ ամեն ինչ լավ է... Բյուրոկրատական այդ ինքնագոհությունն ամեն կերպ պետք է հարվածել, վորովհետև ինքնագոհություն չունեցողությունը բայլելիկական, կոմունիստական հոգիաբանությունն չէ: Այդպես մենք հեռու չենք գնալ: Յիվ այս խնդիրն ամենայն յեռանդով պետք է դնել յուրաքանչյուր աշխատողի, մեր կուսակցության յուրաքանչյուր իսկական և անխիվ գինվորի առջև: Քանի մենք դեռ ապրում ենք, քանի դեռ կենդանի յենք՝ վոչ մի հանգստություն է վնչ ել հոգեկան «ճարպակալում»:

Այնուհետև մեզ անհրաժեշտ է բարձրացնել մասնագիտական գիտելիքների մակարդակը մեր կազմային կազմերի մեջ:

Այստեղ մենք բազմաթիվ թերություններ ունենք: Այսպես, որինակ, մենք շատ քիչ միջնակարգ կրթություն ստացած տեխնիկներ ունենք, մեր նոր ինժեներները բավականաչափ վորակյալ չեն:

Միջնակարգ կրթություն ստացած տեխնիկներ, գյուղատնտեսներ, — ահա այն պերտնալը, վոր մեզանում շատ սակավաքանակ է: Շատ հաճախ մեր կուսակցական գործիչները, վորոնք ծանոթ չեն ամբողջ մի շարք գործնական կոնկրետ խնդիրների, խնդիրների, վորոնք մասնագիտ. կրթություն են պահանջում, ներկայումս չեն կարողանում կատարել իրենց նաև կուսակցական-քաղաքական ֆունկցիաները, վորովհետև այժմ

վոչ գյուղացիները և վոչ էլ բանվորները չեն կարող բավարարվել այնպիսի ղեկավարով, վերը խոսում եմ Չեմբերլենի մասին, բայց վոչինչ չի հասկանում վոչ գյուղատնտեսությունից և վոչ էլ տեխնիկայից: Մեր կուսակցության անգամները վոչ միայն կառավարում են, այլ և ղեկավարում են, վոչ միայն գիծ են «ծրագրում», այլ և գործնականում այդ գիծն անցկացնում: Նրանք վոչ միայն «ընդհանրապես քաղաքական գործիչներ են», այլ և վարիչներ, ազմինխտրատորներ: Իսկ յեթե այդ այդպես և, ապա այդ աշխատողներն ամեն տարի պետք և ավելի և ավելի գիտելիքն և ր ձեռք բերեն ամբողջ մի շարք խնդիրների վերաբերմամբ: Յեւ այստեղ, այդ գիտությունների մակարդակը բարձրացնելուն և մաստանների առջև ունեցած պատասխանատվության զգացումը բարձրացնելուն զուգընթաց պետք և առանձնահատուկ սւշագրություն դարձնել նաև այսպես կոչված «մանրունքների» պրոբլեմի վրա:

Փորձեցեք, որինակ, այսպիսի մի փորձ կատարել — կտրեցեք զանազան թերթերից «բանվորական բաժնում» զետեղված այլ և այլ գործարաններից, ֆաբրիկաներից ստացված և «Պրավդայում», «Եկոնոմիչեսկայա ժիզն»-ում «Տրուզում», «Գուգոկ»-ում և այլն ապագրված բազմատեսակ նկատողություններն այս կամ այն թերությունների և անկարգությունների մասին, — ապա վերլուծեցով այդ տարբեր թերությունները, դուք կը տեսնեք, վոր նրանց ինը տասներորդականը «որչեկտիվ պլանմաններից» չի բղխում և շատ գյուղություններ կարող են վերացվել գործին ուշագիծ վերաբերմունք ցույց տալու դեպքում: Յեթե

բանվորական մասսայի մեջ դեպի պետական շահերն ունեցած անգիտակից վերաբերմունքի դեռևս նկատելի մնացորդներ կան, ապա մյուս կողմից, մենք գործ ունենք նաև մեր կառավարող կադրերի անկուտուրականության հետ, այդ թվում՝ նաև կուսակցականներին: Յեթե անմիջականորեն արտադրության մեջ աշխատող բանվորի հոգեբանությունը յերբեմն անփութության հոգեբանությունն է, ապա՝ կադրայիններն էլ շատ հաճախ «մի կերպ յոլա գնալու» ցանկություններն են հայտնաբերում («ավելի վատ ել ենք ապրել, կապրենք մի կերպ և այժմ»): Այս հոգեբանությունը փտած հոգեբանություն է: Ամեն մի ղեկավարող և առաջին հերթին՝ կոմունիստ — պետք և կուտուրայի պիտոն երի որինակ լինի, վորն ուշագիծ կերպով վորսում և բոլոր թերություններն ու ամենավճռական կերպով ուղղում և շտկում և այդպիսիները: Վոչ մի մանրունքը մեր ներգործության սահմաններից դուրս գտնվող անկարեւոր մանրունք չպիտի համարվի:

Այդպիսի «մանրունքներ» չպետք և լինեն, վորովհետև այն, ինչ վոր կոչվում և «կենցաղ», կազմվում և հենց այդ մանրունքներից: Այդ «մանրունքները» վերջի վերջն քաղաքական ֆակտոր կալող են դառնալ: Քնատ, արլոմովյան վերաբերմունքը դեպի այդ «մանր» թերությունները — մի ժանտախտ է, վոր մենք պետք և ճնշենք ու ջախջախենք: Բոլոր ուժերով պետք և աշխատենք փոքր ինչ հուպտայ մեր արհմիութենական, խորհրդային, կուսակցական գործիչներին, վորոնք անմիջականորեն կապ և գործ ունեն մասսաների հետ:

կոմունիստ չե այն գործիչը, ով «մատենքի արանքից» ե նայում այս խնդիրներին: Այդպիսի անփութությունը, այդպիսի անուշադրությունը դեպի մատենքի անմիջական կարիքները շատ հեշտ կերպով նողկալի բյուրոկրատիզմի յե վերածվում և չինովնիկի ինքնագոհություն: Այս—մի բարբարոսություն և, վոր մենք պետք և վերացնենք մեզ յենթակա բոլոր միջոցներով: Պետք և հասկացնել և ստել մեր բոլոր գործիչներին, վոր անհնարին և մատենքի դատարարակել, անհնարին և պահանջել մատենքից, վոր նրանք աշխատանքային կուլտուրայի ավելի բարձր բատիճաններին հասնեն, յերբ վոր ինքզ բյուրոկրատական ինքնահավանություն և ինքնագոհություն ունեակ ես տալիս: Անհրաժեշտ և ուշադրությամբ կանջ գնել մատայի կողմից արվող յուրաքանչյուր գործնական նկատողություն, այլ վոչ թե յուրաքանչյուր քննադատություն—հակախորհրդային յելույթ կոչել, ինչպեա անում են յերբեմն չարամիտ հիմարները և բյուրոկրատական «սամոզուրները»:

կանոն թյուռնը, հեղափոխականությունը և ամերիկականիզմը: Հեղափոխականությունը այդ—յուրաքանչյուր քայլը հեղափոխական հիմնական դադափարին յենթարկելն է, մեր պայմաններում՝ միջազգային հեղափոխությունը դադարարին՝ մեկ կողմից և սոցիալիզմի կառուցմանը՝ մյուս կողմից: Հեղափոխականությունը վռն միայն այսպիսի գիտակցական, մտավոր գերքավորումն է յենթադրում: Հեղափոխականությունը սեփական կիրք, հեղափոխական լավատեսություն: Հեղափոխականությունը յենթադրում է նաև վորոշ հավատ դեպի սեփական գործը, լացկանություն ժխտումը, ինչպես նաև սխալմիզմի, վհատություն և ամեն տեսակ փտածություն մերժումը: Այս փտածությունն արմատապես հակասում է ամեն մի իսկական հեղափոխական գերքավորման: Վեր բարձրացող դասակարգը չի կարող համակիր լինել կամ՝ այսպես կամ այնպես կաշկանդված զգալ իրեն փտած և անկուսնային հոգեբանությամբ: Մեր լավատեսությունն, ի հարկե չի կարելի շփոթել այն տխր և վրաառաջության հետ, վորպիսին ընդունում է, վոր աշխարհիս յերեսին ամեն ինչ լավ է: Վրաառաջության այդպիսի մի հերոս ունի, Պանգլոս անունով, վորը և յերկրաշարժի և ծայր աստիճան անախորժ հիվանդության դեպքում անդում էր միշտ, թե՛ «ինչ վանդության դեպքում է այս լավագույն աշխարհում՝ դեպի վոր կատարվում է այս լավագույն աշխարհում՝ դեպի լավ է գնում»: Մենք չենք կարող կանգնել նաև մի վորիս յերանելի Ոգոտիստի տեսակետի վրա, վորը պնդում էր թե՛ աստված «չարիքն» ստեղծել է սոսկ նրա համար միայն, վոր ավելի լավ ընդգծած լինի

«բարին»։ Մենք վնչ Պանգլոսներ ենք և վնչ ել յերանելի Ոգոստրոսներ։ Սակայն, մենք պետք է ամենայն վճռականությամբ պայքարենք վերստերման, անկման, քայքայման բոլոր յերևութների դեմ՝ լինի այդ գրականության մեջ (յեսենինչինա), քաղաքականություն թե կենցաղի մեջ, — միևնույնն է։ Բնական է, վոր իր վերելքն ապրող դասակարգը միայն այն ժամանակ կարող է լուծել իր առջև դրված խնդիրները և մեծանշանակ գործ կատարել, յերբ նա հավատով լիցուն է դեպի իր գործը և իր ուժերը։ Մեր հեղափոխության պատմության մեջ յիդել են ծանրագլին մոմենտներ և ժամանակներ, սակայն, մեր կուսակցությունն այն պատճառով հենց հաղթական դուրս յիկավ այդ գծավարին ու ծանր ժամանակներից, վոր նա անընկճելի կուսակցություն ևր և յերբեք չէր կորցնում իր հավատը դեպի ստանձնած գործը։ Այդ տեսակետից նրա առաջնորդը — Վլադիմիր Իլյիչը — նոր մարտնչող — մարդու մի նմուշ ու որինակ էր։ Մեծագույն պոետներից մեկի, Վերհարնի մոտ կա մի բանաստեղծություն «Տրերուն» վերտառությամբ, վորը բառացիորեն կարելի չի Վլադիմիր Իլյիչին համապատասխան համարել։

«Մահն ինչ է նրա համար.

իր մեծ կոչումը լրիվ նա կատարեց — և այժմ արդեն յեբկրայինը վերջացավ։

Յեվ հեռանալով կյանքի իր բեմից, նա լավ գիտե, վոր կը գան փոխարինողները։

Հոգով արիներին տանում եր նա իր հետ,

վոր բարձրացնեն վարվուռն գալիքի բոլոր քողերը։

Նա չլիովեց ժամանակավոր տեղատվությունից, վոր հաջորդում է սրենթաց մականթացության։ Նրա հոգին այնքան հեռու յեր խորացած գալիքներում,

վորքան վոր մարդու աչքը կարող է խորանալ։

Ամեն մարդու վիճակված չի տիրիլ մարգարեյի թևավոր խոսքին,

Յեվ նա, սակայն, միս ու մարմին տվեց իր խոսքին։

Նա կարողացավ կյանքն ընկճել ու հաղթել,

Նա ուղղեց այդ կյանքը, գեպի նոր ձևերի իր ձգտման թափով,

վոր առաջին անգամ բացվիլ էյին նրա խրոխտ հայացքին»։

Վլադիմիր Իլյիչն իր «խրոխտ բանակությամբ» մեր հասարակայնության համար «նոր ձևեր» հայտնաբերեց։ Այդ հանգամանքն այլ ևս արտահայտված է այն լողունգով, վոր արդեն համաշխարհային հեղափոխության լողունգն է դարձել՝ ի շխառնությունը խորհուրդն եր ին։ Վլադիմիր Իլյիչը մեր բոլորի առջև բարձրացրեց մեր ապագայի քողը և ցույց տվեց միաժամանակ այն մարդու որինակը, վորը չնայած բոլոր և ամեն տեսակ խոչընդոտներին և ամենածանր պայմաններին, յերբեք չիջեցրեց հեղափոխական դրոշը, անշիդորեն գնալով դեպի իր առաջադրած նպատակը։

Մենք պարզ տեսնում ենք այժմ, թե ինչ հսկայական համաշխարհային — պատմական հեռանկարներ են ծավալվում մեր առջև։

Յերկիրը գողում է արդեն այն մեծ հեղափոխությունների հեռավոր վորոտումներից, վորոնք իրենց

թափով գերազանցելու յեն այն ամենն, ինչ վոր մենք արդեն ապրել և զգացել ենք: Հսկայական մասսաներ են արդեն շարժման մեջ դրվում և մեր յերկրում ա-վելի և ավելի լայն կերպով են բացվում դռները հե-տագահողորթաբար ստեղծագործության առջև:

Յեւ յերբ մենք կարդում ենք այն տխմար տո-ղերը, վոր թիւադրված են յերկյուզից հանդեպ «վայ-րենի հոների», կամ յերբ միջազգային բուրժուազիա-յի «քաղաքակիրթ» մտագործները մեղադրում են մեզ, նոր կյանքը կառուցողներին, այն բանում, թե մենք «բարբարոսներ» ենք,— մենք կարող ենք այդ դեպքում հանգիստ խղճով ասել,— մենք ստեղծում ենք և ան-կասկած կ ս տ հ ղ ծ հ ն ք այնպիսի մի քաղաքակր-թություն և այնպիսի մի կուլտուրա, վորի առջև կա-պիտալիստական վողջ քաղաքակրթությունը ճիշտնայն տպավորությունը կթողնի, ինչ վոր մի «շան վալսը» Բեթհովենի հերոսական սիմֆոնիաների առջև: (Բուն և յերկարատև ծափահարություններ):

կոմունիստ չե այն գործիչը, ով «մատենների արանքից» ե նայում այս խնդիրներին: Այդպիսի անփութությունը, այդպիսի անուշադրությունը դեպի մասսաների անմիջական կարիքները շատ հեշտ կերպով նողկալի բյուրոկրատիզմի յե վերածվում և չինովնիկի ինքնագոհության: Այս—մի բարբարոսություն է, վոր մենք պետք է վերացնենք մեզ յենթակա բոլոր միջոցներով: Պետք է հասկացնել և ասել մեր բոլոր գործիչներին, վոր անհնարին է մասսաներ գաստիարակել, անհնարին է պահանջել մասսաներից, վոր նրանք աշխատանքային կուլտուրայի ավելի բարձր աստիճաններին համեն, յերբ վոր ինքզ բյուրոկրատական ինքնահավանության և ինքնագոհության որևնակ էս տալիս: Անհրաժեշտ է ուշադրությամբ ահանջ գնել մասսայի կողմից արվող յուրաքանչյուր գործնական նկատողության, այլ վոչ թե յուրաքանչյուր քննադատություն—հակախորհրդային յելույթ կոչել, ինչպես անում են յերբեմն չարամիտ հիմարները և բյուրոկրատական «սամոզուրները»:

Ինչ վերաբերում է ավելի «բարձր» ղեկավար կադրերին, ապա այստեղ մոտավորապես այսպիսի խնդիրներ պետք է առաջադրել.—ավելի մոտ ծանոթություն Արևմուտքի և Ամերիկայի փորձին, ավելի խորը մշակել մեր տնտեսական և այլ խոշոր պլաններն ու մանյովրները, ամբողջ մի շարք գիտական հարցերի լուծումը մասնագիտական գծերով և ԽՍՀ Միության այլ և այլ վայրերը պարբերական կերպով շրջագայելու անհրաժեշտությունը: Մենք բազմիցս ասել ենք, վոր կոմունիստների խնդիրն է հանդիսանում հեղափոխական ու լ թ յ ու լ ն ու գ ո Ր ծ ն ա-

կ ա ն ո լ թ յ ու լ ն ը, հեղափոխականությունը և ամերիկանիզմը: Հեղափոխականությունն՝ այդ—յուրաքանչյուր քայլը հեղափոխական հիմնական դադափաբին յենթարկելն է, մեր պայմաններում՝ միջադպյին հեղափոխությունը դադափաբին՝ մեկ կողմից և սոցիալիզմի կառուցմանը՝ մյուս կողմից: Հեղափոխականությունը վոչ միայն այսպիսի գիտակցական, մտավոր դերքավորումն է յենթադրում: Հեղափոխականությունը յենթադրում է նաև վորոշ տրամադրված ու լ թ յ ու լ ն, հեղափոխական կիրք, հեղափոխական լավատեսություն: Հեղափոխականությունը յենթադրում է նաև վորոշ հավատ դեպի սեփական գործը, լացկանության ժխտումը, ինչպես նաև պետիմիզմի, վհատության և ամեն տեսակ փտածության մերժումը: Այս փտածությունն արմատապես հակասում է ամեն մի իսկական հեղափոխական դերքավորման: Վեր բարձրացող դասակարգը չի կարող համակիր լինել կամ՝ այսպես կամ այնպես կաշկանդված զգալ իրեն փտած և անկուսնային հոգեբանությամբ: Մեր լավատեսությունն, ի հարկե չի կարելի շփոթել այն տրամաբան լավատեսության հետ, վորպիսին ընդունում է, վոր աշխարհիս յերեսին ամեն ինչ լավ է: Վոլտերն այդպիսի մի հերոս ունի, Պանդուս անունով, վորը և յերկրաշարժի և ծայր աստիճան անախորժ հիվանդության դեպքում պնդում էր միշտ, թե՛ «ինչ վոր կատարվում է այս լավագույն աշխարհում՝ դեպի վոր և գնում»: Մենք չենք կարող կանգնել նաև մի վորև յերանելի Ոգոստինոսի տեսակետի վրա, վորը պնդում էր թե՛ առաված «չարիքն» ստեղծել է սոսկ նրա համար միայն, վոր ավելի լավ ընդգծած լինի

<< Ազգային գրադարան

ML6161784

ԳԻՆԸ 20 ԿՈՊ.